

Bruksela, 2 lipca 2026 r.
(OR. en)

11471/26

CULT 92
AUDIO 92
SOC 477
SUSTDEV 57
SAN 568
EDUC 322

PISMO PRZEWODNIE

Od:	Sekretarz generalna Komisji Europejskiej (podpisała dyrektor Martine DEPREZ)
Data otrzymania:	2 lipca 2026 r.
Do:	Thérèse BLANCHET, sekretarz generalna Rady Unii Europejskiej
Nr dok. Kom.:	COM(2026) 337 final
Dotyczy:	SPRAWOZDANIE KOMISJI DLA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, RADY, EUROPEJSKIEGO KOMITETU EKONOMICZNO- SPOŁECZNEGO I KOMITETU REGIONÓW w sprawie Planu prac UE w dziedzinie kultury na lata 2023–2026

Delegacje otrzymują w załączeniu dokument COM(2026) 337 final.

Załącznik: COM(2026) 337 final

KOMISJA
EUROPEJSKA

Bruksela, dnia 2.7.2026 r.
COM(2026) 337 final

**SPRAWOZDANIE KOMISJI DLA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, RADY,
EUROPEJSKIEGO KOMITETU EKONOMICZNO-SPOŁECZNEGO I KOMITETU
REGIONÓW**

w sprawie Planu prac UE w dziedzinie kultury na lata 2023–2026

Spis treści

1. WPROWADZENIE	2
2. KONTEKST	2
3. PLAN PRAC – GŁÓWNE WYNIKI BADANIA	4
3.1. Ogólne informacje zwrotne na temat planu prac	4
3.2. Uwagi dotyczące metod pracy	4
4. PRZEGLĄD PRZEPROWADZONYCH PRAC	5
4.1. Priorytet a) Artysty i osoby zawodowo związane z kulturą: wzmacnianie pozycji sektora kultury i sektora kreatywnego	5
4.2. Priorytet b) Kultura na rzecz ludzi: zwiększanie uczestnictwa w kulturze i roli kultury w społeczeństwie	11
4.3. Priorytet c) Kultura na rzecz planety: uwolnienie siły kultury	15
4.4. Priorytet d) Kultura na rzecz partnerstw współtwórczych: wzmacnianie kulturalnego wymiaru stosunków zewnętrznych UE	19
5. PERSPEKTYWY: KOLEJNY PLAN PRAC W DZIEDZINIE KULTURY	21
ZAŁĄCZNIK	25

SPRAWOZDANIE KOMISJI W SPRAWIE PLANU PRAC UE W DZIEDZINIE KULTURY NA LATA 2023–2026

1. WPROWADZENIE

W rezolucji Rady w sprawie planu prac UE w dziedzinie kultury na lata 2023–2026¹ określono priorytety współpracy politycznej realizowane w ramach współpracy między państwami członkowskimi, Komisją i prezydencjami Rady. W rezolucji zwrócono się do Komisji o przyjęcie do czerwca 2026 r. końcowego sprawozdania z wdrażania na podstawie dobrowolnych pisemnych wkładów państw członkowskich.

W niniejszym sprawozdaniu oceniono postępy poczynione od stycznia 2023 r., podkreślono kluczowe osiągnięcia i określono przyszłe priorytety na okres po 2026 r., które posłużą jako punkt wyjścia dla dyskusji w Radzie na temat kolejnego planu prac. Choć ma ono kompleksowy charakter, nie obejmuje inicjatyw UE w zakresie polityki kulturalnej niezwiązanych z tematami planu prac.

Aby przygotować sprawozdanie, Komisja przeprowadziła ukierunkowane badanie wśród państw członkowskich (od 3 lutego do 19 marca 2026 r.). Obejmowało ono zgromadzenie danych na temat realizacji planu prac i jego wkładu w kształtowanie polityki krajowej, adekwatności metod pracy i priorytetów na kolejny cykl². Wyniki badania przedstawiono w załączniku 1. Ocena opiera się również na pracach Komisji, wymianach z innymi instytucjami UE oraz dialogu z sektorem kultury i sektorem kreatywnym.

2. KONTEKST

W ostatnim dziesięcioleciu działania polityczne UE w dziedzinie kultury opierały się na opracowanych przez Komisję europejskich programach na rzecz kultury³, europejskich ramach działania w zakresie dziedzictwa kulturowego⁴, wspólnym komunikacie pt. „W stronę strategii UE w dziedzinie międzynarodowych stosunków kulturalnych”⁵ oraz – od 2002 r. – sporządzanych przez Radę wieloletnich planach prac w dziedzinie kultury.

Plan prac UE w dziedzinie kultury na lata 2023–2026 opracowano w odpowiedzi na cztery główne wydarzenia, które miały znaczący wpływ na krajobraz kulturowy Europy.

- *Pandemia COVID-19* Pandemia unaoczniała słabości strukturalne w sektorze kultury i sektorze kreatywnym, w tym w szczególności niepewne warunki zatrudnienia artystów, nieodpowiednią ochronę socjalną i przepaść cyfrową w zakresie uczestnictwa w kulturze.
- *Nielegalna pełnoskalowa inwazja Rosji na Ukrainę* Inwazja ta stanowi bezpośrednie zagrożenie dla ukraińskiego dziedzictwa, artystów i osób zawodowo związanych z kulturą. W jej ramach dochodzi również do instrumentalizacji kultury, co podważa podstawowe wartości UE. Ponadto inwazja uwypukliła kluczową rolę kultury w zakresie odporności społecznej i odbudowy po konflikcie. Uwydatniła również znaczenie nie tylko walki z nielegalnym handlem dobrami kultury, ale także – bardziej ogólnie – współpracy kulturalnej jako kluczowego wymiaru solidarności UE.
- *Szybka transformacja cyfrowa, przyspieszona przez generatywną sztuczną inteligencję* Transformacja ta przyczyniła się do stworzenia zarówno możliwości dla sektora kultury i sektora kreatywnego, jak i wyzwań związanych z wynagrodzeniem twórców i ochroną własności intelektualnej. Ma ona również wpływ na różnorodność kulturową i wyszukiwalność europejskich treści w internecie.

¹ [Rezolucja Rady w sprawie planu prac UE w dziedzinie kultury na lata 2023–2026](#).

² Wstępne ustalenia z analizy badania przedstawiono Komitetowi ds. Kultury w Brukseli 27 marca 2026 r.

³ Komunikat Komisji dotyczący [Europejskiej agendy kultury w dobie globalizacji świata](#) oraz komunikat Komisji pt. „[Nowy europejski program na rzecz kultury](#)”.

⁴ [Europejskie ramy działania w zakresie dziedzictwa kulturowego](#).

⁵ [Wspólny komunikat pt. „W stronę strategii UE w dziedzinie międzynarodowych stosunków kulturalnych”](#).

- *Eskalacja kryzysu klimatycznego i kryzysu energetycznego* Kryzys klimatyczny i kryzys energetyczny uwypukliły podatność sektora kultury i sektora kreatywnego na zagrożenia środowiskowe, a jednocześnie sprawiły, że sektory te stały się kluczowymi podmiotami strategicznymi w dążeniach do osiągnięcia celów zrównoważonego rozwoju. Jednocześnie kryzys energetyczny uwydatnił pilną potrzebę przejścia na zrównoważone praktyki we wszystkich obszarach, w tym w dziedzinie kultury.

W obliczu tych wyzwań sektor kultury i sektor kreatywny zmagają się ze znacznymi obciążeniami finansowymi. Te wieloaspektowe kwestie spowodowały bezprecedensowe zapotrzebowanie na zasoby, zmuszając te sektory do dostosowania modeli operacyjnych i znalezienia innowacyjnych rozwiązań w celu budowania odporności.

Program „Kreatywna Europa” uruchomiono w odpowiedzi na Plan prac UE w dziedzinie kultury, a jego roczne programy prac wspierają kluczowe inicjatywy od 2024 r. Priorytety planu prac włączono do głównych zaproszeń do składania wniosków: corocznego zaproszenia do składania wniosków dotyczących współpracy kulturalnej; zaproszeń dla europejskich sieci organizacji kulturalnych i kreatywnych oraz europejskich platform dla początkujących artystów – w ich ramach wybrano 39 sieci i 19 platform wdrażających pakiety prac i działania bezpośrednio przyczyniające się do realizacji priorytetów planu prac.

Na szczeblu instytucjonalnym UE w okresie od 2024 r. ważnym wydarzeniem było rozpoczęcie nowych kadencji Parlamentu Europejskiego i Komisji Europejskiej. W wytycznych politycznych Komisji⁶ i nowym programie strategicznym Rady Europejskiej⁷ wyznaczono nadrzędny kierunek działań UE. W tle obserwujemy nasilenie globalnych napięć geopolitycznych, rosnących zagrożeń dla wartości demokratycznych, coraz bardziej niestabilnych rynków – co ma konsekwencje dla gospodarki europejskiej – oraz szybkiego rozwoju sztucznej inteligencji. W tych ramach strategicznych duży nacisk kładzie się na demokrację, odporność, dobrobyt, konkurencyjność, bezpieczeństwo i globalną rolę UE.

W odpowiedzi na wezwanie Rady i apele Parlamentu Europejskiego i zainteresowanych stron w pierwszym roku nowej kadencji Komisja przedstawiła nowe strategiczne ramy UE w dziedzinie kultury – **Kompas kultury dla Europy**⁸ (listopad 2025 r.). Przedstawiono w nim wizję, w której kultura znajduje się w centrum kształtowania polityki UE, a polityka kulturalna jest dostosowana do szerszych priorytetów politycznych UE. Kompas pomaga europejskiemu sektorowi kultury i sektorowi kreatywnemu odnosić sukcesy – zarówno w Europie, jak i na świecie. W tym celu skupiono się w jego ramach na kluczowych obszarach, w tym na wolności artystycznej, dostępie do kultury, warunkach pracy w sektorze kultury i sektorze kreatywnym, odporności, konkurencyjności, dostosowaniu do sztucznej inteligencji i międzynarodowych stosunkach kulturalnych.

Kompas kultury jest zgodny z wnioskiem Komisji dotyczącym nowych wieloletnich ram finansowych i znajduje w nim dodatkowe wsparcie, zwłaszcza w proponowanym programie AgoraEU, a także w innych instrumentach, takich jak Europejski Fundusz Konkurencyjności, co wskazuje na zamiar zwiększenia inwestycji UE w kulturę.

Jeżeli chodzi o kwestie regulacyjne, przełomowe przepisy cyfrowe przyjęte od 2022 r. mają szeroki wpływ na wszystkie sektory, w tym na kulturę – w szczególności akt o usługach cyfrowych (DSA), akt o rynkach cyfrowych (DMA) i akt w sprawie sztucznej inteligencji. Na różnych poziomach i w zakresie ich stosowania przyczyniają się one do kształtowania bezpieczniejszego, bardziej przejrzystego i sprawiedliwszego środowiska cyfrowego. Są one również korzystne dla sektora kultury i sektora kreatywnego oraz dla praw twórców.

Na szczeblu wielostronnym kultura zyskała na znaczeniu na takich forach jak G-7⁹, G-20¹⁰ i UNESCO¹¹, gdzie uznaje się ją nie tylko za ważny priorytet sam w sobie, ale także za przekrojowy czynnik sprzyjający demokracji, spójności, konkurencyjności i globalnej pozycji Europy.

⁶ [Wytyczne polityczne na lata 2024–2029 \[Komisja Europejska\]](#).

⁷ [Program strategiczny na lata 2024–2029](#).

⁸ [Culture Compass for Europe – Culture and Creativity \[Kompas kultury dla Europy– Kultura i kreatywność\]](#).

⁹ [Włochy 2024 r.](#)

¹⁰ [Indie 2023 r., Brazylia 2024 r., Republika Południowej Afryki 2025 r.](#)

3. PLAN PRAC – GŁÓWNE WYNIKI BADANIA

Plan prac UE w dziedzinie kultury na lata 2023–2026 pozostaje kluczowym instrumentem nadającym kierunek współpracy politycznej między państwami członkowskimi na szczeblu UE. Określono w nim zasady przewodnie, cztery przekrojowe priorytety¹² i 21 działań tematycznych. Opracowano szereg działań w celu zapewnienia spójności polityki oraz ciągłości w stosunku do poprzedniego planu prac (2019–2022). Poniższa ocena opiera się na odpowiedziach udzielonych przez państwa członkowskie w ramach badania, które obejmowało zarówno pytania wyborem z oceny, jak i pytania otwarte.

3.1. Ogólne informacje zwrotne na temat planu prac

Państwa członkowskie¹³ pozytywnie oceniły plan prac jako stosowne i strategiczne ramy kierowania europejską współpracą kulturalną. Największa zgoda panowała co do nadrzędnych priorytetów planu prac¹² – wyraźna większość respondentów w pełni zgodziła się, że są one odpowiednie. Jeżeli chodzi o 21 działań tematycznych, to chociaż respondenci w dużej mierze zgodzili się, że są one ważne, wielu z nich wskazało, że można je jeszcze dopracować.

Realizacja planu prac w dużej mierze spełniła oczekiwania państw członkowskich. Jeżeli chodzi o wpływ polityki, respondenci biorący udział w badaniu zgodzili się, że w planie prac uwzględniono istniejące obszary kształtowania krajowej polityki kulturalnej i rozszerzono programy polityczne w celu uwzględnienia nowych tematów. Odpowiedzi jakościowe potwierdziły, że rezultaty, takie jak sprawozdania dotyczące otwartej metody koordynacji (OMK) i działania w zakresie wzajemnego uczenia się, wspierały kształtowanie polityki w oparciu o dowody, pogłębiały współpracę międzyresortową i świadome strategie krajowe – na przykład w obszarach takich jak kultura i zdrowie, zrównoważony rozwój i warunki pracy artystów.

Plan prac przyczynił się również do większego uznawania kultury we wszystkich obszarach polityki, przy czym zdecydowana większość respondentów zgodziła się, że ugruntował on rolę kultury w innych sektorach. W kwestii tego wkładu panowała jednak częściowa, a nie powszechna zgoda, co odzwierciedla bieżące wyzwania związane z osiągnięciem głębszej integracji międzysektorowej.

Pomimo tych pozytywnych wniosków odnotowano pewne ograniczenia. Państwa członkowskie podkreśliły nierównomierne przełożenie priorytetów UE na konkretne wyniki krajowe. Wspomniały o powtarzających się problemach, takich jak ograniczona widoczność i działania następce, niewystarczający nacisk na wdrażanie oraz potrzeba większej spójności między instrumentami. W szeregu odpowiedzi podkreślono również znaczenie utrzymania ukierunkowanego planu prac z jasnymi priorytetami i wymierną wartością dodaną.

3.2. Uwagi dotyczące metod pracy

Instrumenty przewidziane w planie prac powszechnie uznano za odpowiednie do wspierania procesu kształtowania polityki, przy czym grupy ds. otwartej metody komunikacji (grupy OMK) uzyskały szczególnie wysokie oceny i wyróżniały się jako najskuteczniejsze narzędzie współpracy. W jakościowych informacjach zwrotnych podkreślono dużą wartość dodaną grup OMK, jeśli chodzi o umożliwianie wzajemnego uczenia się, wymiany wiedzy i opracowywania rezultatów istotnych dla polityki, a jednocześnie budowania trwałych sieci ekspertów we wszystkich państwach członkowskich. Grupy OMK uznawano za najskuteczniejsze, gdy miały jasno określone mandaty, wystarczająco sprecyzowane tematy i rezultaty bezpośrednio związane z wdrażaniem oraz instrumentami polityki i finansowania. Respondenci wskazali jednak na takie wyzwania jak zbyt szerokie mandaty, duże obciążenie pracą (w tym obciążenie administracyjne) oraz trudności w zapewnieniu udziału podmiotów z różnych sektorów. Niektórzy respondenci zwrócili również

¹¹ [Deklaracja MONDIACULT 2022](#) i [dokument końcowy MONDIACULT 2025](#).

¹² a) Artyści i osoby zawodowo związane z kulturą: wzmacnianie pozycji sektora kultury i sektora kreatywnego, b) Kultura na rzecz ludzi: zwiększanie uczestnictwa w kulturze i roli kultury w społeczeństwie, c) Kultura na rzecz planety: uwolnienie siły kultury, d) Kultura na rzecz partnerstw współwzrostu: wzmacnianie kulturalnego wymiaru stosunków zewnętrznych UE.

¹³ W ramach badania odpowiedzi na pytania przekazało 26 państw członkowskich UE.

uwagę na niespójności organizacyjne, w tym nierówną liczbę spotkań i opóźnienia w osiąganiu rezultatów.

Działania w zakresie wzajemnego uczenia się¹⁴ były wysoko cenione ze względu na to, że zapewniały praktyczne, uniwersalne podejścia i wspierały wdrażanie na szczeblu krajowym. Warsztaty również były dobrze oceniane, choć nieco niżej, a ich skuteczność zależała od tematyki i działań następnych.

Ocena innych instrumentów była bardziej zróżnicowana. Spotkania analityczne i podsumowania cieszyły się mniejszym poparciem, przy czym te ostatnie często określano jako nieproporcjonalnie uciążliwe w stosunku do ich wartości dodanej. Ogólnie grupy ekspertów kierowane przez Komisję oceniano pozytywnie.

W kontekście wszystkich metod pracy państwa członkowskie konsekwentnie apelowały o poprawę działań następnych i wdrażania. Dotyczyło to między innymi wyraźniejszego powiązania dyskusji z konkretnymi wynikami, lepszego rozpowszechniania wyników oraz bardziej zwięzłych i dostępnych rezultatów. Wyrażono również zdecydowane poparcie dla rozszerzenia hybrydowych formatów uczestnictwa i zapewnienia odpowiednich zasobów na zaangażowanie. Podkreślono, że formatem, który można by wykorzystywać w szerszym zakresie, są w szczególności działania w zakresie wzajemnego uczenia się.

Ogólnie rzecz biorąc, chociaż metody pracy są powszechnie uznawane za odpowiednie i przydatne, ich skuteczność można jeszcze bardziej zwiększyć dzięki dokładniejszemu ukierunkowaniu, lepszej koordynacji i większemu naciskowi na przekładanie rezultatów na wymierne działania polityczne.

4. PRZEGLĄD PRZEPROWADZONYCH PRAC

W niniejszym rozdziale przedstawiono realizację planu prac w ramach poszczególnych priorytetów i 21 działań tematycznych, wraz z oceną postępów i kluczowych rezultatów w tym zakresie. Przedstawiono w nim również przykłady powiązanych działań podjętych na szczeblu państw członkowskich. Ogólnie rzecz biorąc, działania wykonano zgodnie z planem, choć konieczne okazało się wprowadzenie pewnych dostosowań ze względu na dużą liczbę zaplanowanych rezultatów oraz w świetle trudnej sytuacji geopolitycznej i politycznej.

4.1. Priorytet a) Artysty i osoby zawodowo związane z kulturą: wzmacnianie pozycji sektora kultury i sektora kreatywnego

1) Status i warunki pracy artystów i osób zawodowo związanych z sektorem kultury i sektorem kreatywnym

Warunki pracy artystów w dalszym ciągu stanowią zdecydowany priorytet programu działań UE; kwestię tę poruszono w ramach planu prac UE w dziedzinie kultury, podczas debat ministerialnych, w sprawozdaniu z własnej inicjatywy Parlamentu Europejskiego¹⁵ oraz w ramach współpracy między Komisją a państwami członkowskimi. Od końca 2025 r. kładzie się na nie jeszcze większy nacisk za sprawą Kompas kultury dla Europy.

Komisja pośredniczyła w pracach grupy ds. otwartej metody koordynacji (grupy OMK), składającej się z ekspertów z ministerstw kultury i pracy/spraw społecznych wszystkich 27 państw członkowskich UE. Grupa ta przeanalizowała szereg istotnych tematów – w tym status artysty i kwestię zabezpieczenia społecznego, uczciwe praktyki, umiejętności i uczenie się przez całe życie oraz wolność artystyczną – a w lipcu 2023 r. wydała sprawozdanie i zalecenia¹⁶. Na podstawie

¹⁴ W odniesieniu do następujących działań przewidzianych w planie prac: „Kultura a promowanie demokracji: ku obywatelstwu kulturalnemu w Europie”; „Ochrona dziedzictwa kulturowego przed klęskami żywiołowymi i katastrofami antropogenicznymi”; „Ochrona dziedzictwa kulturowego i wzmacnianie pozycji lokalnego sektora kultury i sektora kreatywnego w Ukrainie”.

¹⁵ [2022/2047\(INI\)](#).

¹⁶ [The status and working conditions of artists and cultural and creative professionals \[Status i warunki pracy artystów oraz osób zawodowo związanych z sektorem kultury i sektorem kreatywnym\] – Urząd Publikacji UE](#).

poczynionych przez nią ustaleń na platformie CreativesUnite uruchomiono sekcję „This is How We Work” [Tak pracujemy]¹⁷, która zawiera informacje oparte na faktach i dane porównawcze dotyczące ram prawnych państw członkowskich, w tym w zakresie zabezpieczenia społecznego i stosunków pracy.

Główne zalecenie grupy OMK dotyczyło „ustanowienia unijnych ram dotyczących warunków pracy artystów i osób zawodowo związanych z sektorem kreatywnym”. W listopadzie 2023 r. Parlament Europejski przyjął rezolucję ustawodawczą z własnej inicjatywy, w której wezwał do stworzenia takich ram.

W maju 2024 r. prezydencja belgijska zorganizowała seminarium na temat warunków pracy artystów, natomiast Komisja – warsztaty techniczne z grupą OMK. Tymczasem Europejski Urząd ds. Pracy zorganizował seminarium na temat pracy nierejestrowanej w sektorze kultury i opublikował sprawozdanie¹⁸. Komitet Starszych Inspektorów Pracy wszczął dochodzenie w sprawie potencjalnych problemów związanych z egzekwowaniem unijnych przepisów dotyczących bezpieczeństwa i higieny pracy (sprawozdanie przyjęte w listopadzie 2025 r.). W czerwcu 2024 r. finansowana przez UE sieć „MoveS” (której prace koncentrują się na swobodnym przepływie i koordynacji zabezpieczenia społecznego) zorganizowała webinar pt. „Mobilność pracowników i wyzwania związane z zabezpieczeniem społecznym dla artystów”. W październiku 2024 r. Komisja zwołała wspólne posiedzenie partnerów społecznych w sektorze audiowizualnym i sektorze występów na żywo w celu zidentyfikowania luk w stosowaniu przepisów UE w odniesieniu do sytuacji zatrudnienia artystów i osób zawodowo związanych z kulturą. W listopadzie 2024 r. dyrektorzy generalni ds. stosunków pracy (urzędnicy ds. prawa pracy w państwach członkowskich) omówili wyzwania związane z wdrażaniem prawa pracy, skupiając się na statusie artysty i wymianie praktyk krajowych.

W maju 2025 r. Komisja zorganizowała seminarium poświęcone wzajemnemu uczeniu się na temat ochrony socjalnej dla artystów i osób zawodowo związanych z kulturą, w którym wzięli udział przedstawiciele służb zabezpieczenia społecznego i ministerstw kultury państw członkowskich, a następnie opublikowała z niego sprawozdanie¹⁹. W tym samym miesiącu Rada przyjęła konkluzje w sprawie wspierania młodych artystów i pracowników sektorów kultury i sektorów kreatywnych w rozpoczynaniu kariery zawodowej²⁰, w których to konkluzjach skoncentrowała się na niepewnych warunkach pracy, ograniczonych umiejętnościach biznesowych i kwestii sprawiedliwego wynagrodzenia. W konkluzjach zaapelowano o promowanie warunków sprzyjających „korzystnej sytuacji społecznej i zawodowej młodych artystów i pracowników sektorów kultury i sektorów kreatywnych”.

W grudniu 2025 r., w odpowiedzi na rezolucję Parlamentu Europejskiego, Komisja zorganizowała okrągły stół wysokiego szczebla z zainteresowanymi stronami na temat warunków pracy artystów. Następnie w czerwcu 2026 r. w Brukseli odbyła się konferencja zorganizowana w ramach projektu Creative FLIP we współpracy z Komisją²¹, podczas której poruszono również kwestię warunków pracy artystów.

W Kompasie kultury utrzymano dynamikę realizacji tego priorytetu i zaproponowano opracowanie w 2027 r. unijnej karty artystów we współpracy z partnerami społecznymi oraz sektorem kultury i sektorem kreatywnym. Karta powinna „określić podstawowe zasady, wytyczne i zobowiązania dotyczące uczciwych warunków pracy w tych sektorach oraz zwiększyć zgodność z przepisami

¹⁷ <https://creativesunite.eu/work-condition/>.

¹⁸ [Creative sectors: ELA study reveals precarious working conditions and undeclared labour \[Sektory kreatywne: badanie Europejskiego Urzędu ds. Pracy wskazuje na niepewne warunki pracy i pracę nierejestrowaną\] | Europejski Urząd ds. Pracy.](#)

¹⁹ [Mutual learning on inclusive social protection for artists and creative workers – European Commission \[Wzajemne uczenie się na temat włączającej ochrony socjalnej artystów i pracowników sektora kreatywnego\] – Komisja Europejska.](#)

²⁰ [Konkluzje Rady w sprawie wspierania młodych artystów i pracowników sektorów kultury i sektorów kreatywnych w rozpoczynaniu kariery zawodowej.](#)

²¹ [Finance, Learning, Innovation & Intellectual Property Rights for the CCSI \[Finanse, uczenie się, innowacje i prawa własności intelektualnej dla sektora kultury i sektora kreatywnego\].](#)

i rozliczalność, zwłaszcza w przypadku beneficjentów funduszy UE na kulturę”. W 2026 r. Komisja rozpoczęła w tym celu przygotowania.

Zgodnie z badaniem przeprowadzonym wśród państw członkowskich środki krajowe wdrożone w celu poprawy warunków pracy artystów obejmują reformy prawne (np. projekty przepisów, zmiany aktów prawnych i nowe systemy ochrony socjalnej lub wsparcia gospodarczego) oraz narzędzia administracyjne (np. rejestr artystów lub status osoby kreatywnej dla artystów pracujących na własny rachunek i osób wykonujących wolne zawody). Jednym z wyróżniających się pod tym względem przykładów jest wprowadzony przez Irlandię system „dochodu podstawowego dla sektora sztuki”, któremu obecnie nadano charakter stały.

2) Wolność artystyczna

W planie prac wolność artystyczną uznaje się za podstawowy element działalności kulturalnej i kluczowe ogniwo łączące kulturę z demokracją. Wolność artystyczna stoi obecnie w obliczu nowych i coraz trudniejszych wyzwań. Rada uznała, że należy podjąć w tym zakresie wspólne wysiłki w całej UE.

Podczas prezydencji szwedzkiej (pierwsza połowa 2023 r.) priorytety te rozwinięto podczas konferencji wysokiego szczebla „Wolność tworzenia – Konferencja Unii Europejskiej na temat wolności artystycznej oraz sektora kultury i sektora kreatywnego” (16–17 lutego, Umeå, Szwecja) oraz w ramach konkluzji Rady w sprawie zagrożonych i przesiedlonych artystów (przyjętych 16 maja). Na zorganizowanej przez prezydencję konferencji instytucje UE, społeczeństwo obywatelskie i przedstawiciele sektora artystycznego dyskutowali o wolności twórczej. Do najważniejszych poruszonych zagadnień należały wolność wypowiedzi, wykluczenie ze sztuki, kwestia przesiedlonych i zagrożonych artystów oraz warunki niezbędne do rozwoju sektora kultury i sektora kreatywnego. W konkluzjach Rady potwierdzono kluczową rolę, jaką artyści odgrywają w życiu, rozwoju i odporności społeczeństw i jednostek, oraz podkreślono potrzebę ochrony kreatywności przed zagrożeniami lub naruszeniami, które narażają artystów na niebezpieczeństwo ze względu na ich pracę artystyczną. Ponadto w konkluzjach Rady zaproponowano praktyczne środki, w tym „miasta schronienia”, rezydencje kryzysowe i integrację ze społecznościami lokalnymi.

Od lat wolność artystyczna pozostaje jednym z priorytetów prac Rady w dziedzinie kultury:

- podczas prezydencji hiszpańskiej (druga połowa 2023 r.) unijni ministrowie kultury na nieformalnym posiedzeniu przyjęli deklarację z Cáceres²²;
- podczas prezydencji belgijskiej (pierwsza połowa 2024 r.) ukończono prace nad europejskim aktem o wolności mediów²³, który, choć nie wchodził w zakres kompetencji Rady ds. Edukacji, Młodzieży, Kultury i Sportu, był znaczącym osiągnięciem mającym wpływ na wolność wypowiedzi;
- podczas prezydencji węgierskiej (druga połowa 2024 r.) Rada przyjęła konkluzje w sprawie poprawy i wspierania dostępu do kultury²⁴, w tym przepisy, które przyczyniają się do ochrony i promowania wolności artystycznej;
- podczas polskiej prezydencji (pierwsza połowa 2025 r.) Rada przyjęła konkluzje w sprawie wspierania młodych artystów i pracowników sektorów kultury i sektorów kreatywnych w rozpoczynaniu kariery zawodowej²⁰;
- podczas prezydencji duńskiej (druga połowa 2025 r.) Rada przyjęła konkluzje w sprawie strategicznej roli kultury, dziedzictwa kulturowego i utworów audiowizualnych w podtrzymywaniu europejskich wartości i odporności demokratycznej²⁵.

W Kompasie kultury dla Europy przyjęto podejście oparte na prawach i uznano, że wolność artystyczna ma zasadnicze znaczenie dla zdrowych społeczeństw demokratycznych i odpornej Europy, która chroni swoje wartości. Kluczowym działaniem przewodnim w ramach Kompas jest

²² [Deklaracja z Cáceres](#).

²³ [Rozporządzenie \(UE\) 2024/1083](#).

²⁴ [Konkluzje Rady w sprawie poprawy i wspierania dostępu do kultury](#).

²⁵ [Konkluzje Rady w sprawie strategicznej roli kultury, dziedzictwa kulturowego i utworów audiowizualnych w podtrzymywaniu europejskich wartości i odporności demokratycznej](#).

ogłoszenie nowego, okresowo publikowanego sprawozdania na temat stanu kultury w UE, ze szczególnym uwzględnieniem doświadczeń artystów w odniesieniu do wolności artystycznej. W Kompasie zaapelowano również o ochronę wolności artystycznej za pośrednictwem obecnych i przyszłych polityk i programów UE, w tym przyszłego programu AgoraEU w ramach kolejnego długoterminowego budżetu UE. Państwa członkowskie i instytucje Unii zachęca się do zapewnienia, aby ich polityki, ramy prawne i praktyki administracyjne wspierały wolność twórczości i ekspresji artystycznej oraz artystycznego obiegu. Europejska tarcza demokracji²⁶, przyjęta tego samego dnia co Kompas kultury, ma na celu ochronę i promowanie demokracji i odporności społecznej w perspektywie długoterminowej.

W ramach badania państwa członkowskie zgłosiły, że na szczeblu krajowym główną reakcją były inicjatywy nieustawodawcze, w tym konferencje, strategie i gwarancje wolności twórczej w programowaniu publicznym lub finansowaniu kultury, a także ukierunkowane programy, takie jak „Safe to Create” oraz wsparcie dla zagrożonych i przesiedlonych artystów w miastach.

3) Stymulowanie transformacji cyfrowej w sektorze kultury i sektorze kreatywnym

Kolejnym zasadniczym tematem współpracy w zakresie polityki kulturalnej UE nadal była transformacja cyfrowa. W trakcie prezydencji belgijskiej podczas dwudniowej konferencji na temat transformacji cyfrowej sektora kultury i sektora kreatywnego położono szczególny nacisk na zaangażowanie odbiorców oparte na danych. Kluczowym rezultatem był manifest z Gandawy²⁷, który doprowadził do ustanowienia europejskiego forum politycznego ds. budowania publiczności opartej na danych w sektorze kultury i sektorze kreatywnym.

W maju 2025 r. Rada przyjęła konkluzje²⁸, w których wezwała do wzmocnienia pozycji sektora kultury i sektora kreatywnego poprzez budowanie publiczności opartej na danych, podnoszenie umiejętności, wymianę informacji i wspierające ramy polityki.

W ramach działań następczych w marcu 2026 r. forum opublikowało dokument programowy²⁹ skierowany do Komisji i państw członkowskich zawierający zalecenia dotyczące zwiększenia umiejętności korzystania z danych w sektorze kultury i sektorze kreatywnym, opracowania i wdrożenia znormalizowanych wskaźników dotyczących publiczności oraz wprowadzenia narzędzi ułatwiających angażowanie publiczności opartej na danych.

W ramach Kompas kultury zwiększono znaczenie tego priorytetu, proponując działania mające na celu poprawę gromadzenia i analizy danych (centrum danych dotyczących kultury, sprawozdanie na temat stanu kultury), wykorzystanie technologii cyfrowych i sztucznej inteligencji w sektorze kultury i sektorze kreatywnym oraz dalszy rozwój wspólnej europejskiej przestrzeni danych na potrzeby dziedzictwa kulturowego. Szereg dyskusji między unijnymi ministrami kultury, zarówno na formalnych posiedzeniach, jak i podczas nieformalnych spotkań organizowanych przez rotacyjne prezydencje, koncentrował się na transformacji cyfrowej, w szczególności na sztucznej inteligencji. Między innymi dyskusje te prowadzono na nieformalnym spotkaniu ministrów kultury w Nikozji w dniach 1–2 czerwca, podczas którego skupiono się na kwestiach takich jak prawa kulturalne, kreatywność i sztuczna inteligencja.

W ramach badania jako przykłady działań na szczeblu krajowym zrealizowanych w okresie objętym planem prac państwa członkowskie wymieniły przede wszystkim inicjatywy w zakresie finansowania, przy czym kilkakrotnie wspomniano o środkach w ramach krajowego planu odbudowy i zwiększania odporności, które wspierały transformację cyfrową i ekologiczną sektora kultury i sektora kreatywnego. Ważnym obszarem była cyfryzacja dziedzictwa kulturowego³⁰.

4) Stymulowanie transformacji ekologicznej w sektorze kultury i sektorze kreatywnym, ze szczególnym uwzględnieniem kryzysu energetycznego

²⁶ [JOIN\(2025\) 791 final.](#)

²⁷ [Manifest z Gandawy.](#)

²⁸ [Konkluzje Rady w sprawie wzmocnienia pozycji sektora kultury i sektora kreatywnego poprzez budowanie publiczności opartej na danych.](#)

²⁹ [Naar datedagereven publieksoontwikkeling in Europa | Departement Cultuur, Jeugd & Media.](#)

³⁰ [Recovery and Resilience Scoreboard – Thematic Analysis – Culture and Creative Industries.pdf.](#)

Przez pierwszych sześć miesięcy 2023 r. prezydencja szwedzka przeprowadziła przegląd w ramach Komitetu ds. Kultury (CAC), aby ocenić wpływ kryzysu energetycznego na sektor kultury i sektor kreatywny. Ustalenia podsumowano w nocie prezydencji³¹. Przegląd był następstwem gwałtownego wzrostu cen energii, który miał i nadal ma istotne konsekwencje finansowe dla sektora kultury i sektora kreatywnego i zmienia strukturę kosztów działalności prowadzonej w ich ramach. W nocie przeanalizowano dziedzictwo kulturowe i charakterystykę energetyczną, omówiono dyrektywę w sprawie charakterystyki energetycznej budynków³² oraz zebrano przykłady środków wsparcia UE i państw członkowskich w duchu wymiany wiedzy i dobrych praktyk. We wrześniu 2023 r. przeprowadzono zorganizowany dialog pod hasłem „Głosy kultury” między Komisją a sektorami kultury, aby omówić sposób, w jaki sektory te napędzają transformację ekologiczną, a jednocześnie radzą sobie z kryzysem energetycznym³³.

Grupa OMK „Stymulowanie transformacji ekologicznej w sektorze kultury i sektorze kreatywnym, ze szczególnym uwzględnieniem kryzysu energetycznego” rozpoczęła prace w kwietniu 2024 r. pod wspólnym przewodnictwem Irlandii (Środowisko) i Włoch (Kultura). W skład grupy weszło 42 ekspertów z 22 państw członkowskich, zarówno z ministerstw kultury, jak i ministerstw ds. klimatu i środowiska. Miała ona dwojaki cel: zwiększenie skali sprawdzonych dobrych praktyk i narzędzi wspierających wysiłki na rzecz ekologizacji sektora kultury i sektora kreatywnego, a jednocześnie podkreślenie niedostatecznie uznawanej roli kultury w umożliwianiu zmian sposobu myślenia niezbędnych do osiągnięcia sprawiedliwej, włączającej i równej transformacji ekologicznej. Prace ekspertów opierały się na poprzednich sprawozdaniach z OMK i badaniach UE, na wiedzy fachowej zewnętrznych ekspertów oraz na dwóch specjalnych badaniach. Zwieńczeniem działań grupy było sprawozdanie pt. „Creative shifts: Empowering culture for sustainable living” [Kreatywne zmiany: zwiększanie znaczenia kultury na rzecz zrównoważonego życia’], ogłoszone podczas konferencji Mondiacult Barcelona (wrzesień 2025 r.) i opublikowane w grudniu 2025 r.³⁴

Sprawozdanie pokazuje, w jaki sposób sektor kultury i sektor kreatywny już teraz wywierają wpływ dzięki oszczędności energii, przystosowaniu się do zmiany klimatu, praktykom opartym na obiegu zamkniętym i zrównoważonej mobilności. Zawiera ono zalecenia dotyczące lepszego wykorzystania istniejących narzędzi i danych na potrzeby świadomego podejmowania decyzji, zwiększenia skali sprawdzonych dobrych praktyk, stymulowania działań za pomocą ukierunkowanych polityk i wsparcia instytucjonalnego, poprawy wymiany wiedzy w całej Europie oraz lepszego włączenia kultury do krajowych i unijnych strategii klimatycznych. Eksperti należący do grupy OMK kontynuują działania na rzecz rozpowszechniania informacji na szczeblu krajowym, aby zapewnić uwzględnienie zaleceń zawartych w sprawozdaniu w działaniach politycznych. W Kompasie kultury dla Europy jako jeden z kluczowych obszarów działania podkreślono potrzebę rozwiązywania problemów związanych ze zmianą klimatu i zrównoważeniem środowiskowym kreatywnymi metodami.

Według państw członkowskich ta grupa OMK miała wpływ na priorytety polityczne i finansowe, stanowiąc źródło inspiracji dla krajowych systemów finansowania zrównoważonych praktyk sektora kultury i sektora kreatywnego oraz przyczyniając się do opracowania strategii klimatycznych dla instytucji kultury i dziedzictwa kulturowego, a tym samym wzmacniając rolę kultury w osiąganiu celów środowiskowych.

5) Wzmacnianie wymiaru kulturalnego i kreatywnego w europejskim sektorze gier wideo

Europejski sektor gier wideo zyskuje coraz większe uznanie ze względu na związany z nim potencjał kulturowy i gospodarczy, co skłania do podjęcia ukierunkowanych działań na szczeblu UE. W 2024 r. Komisja zorganizowała cztery okrągłe stoły w celu zbadania (i) gospodarczego i kulturowego znaczenia gier w branży gier i poza nią; (ii) luki w umiejętnościach i innowacjach w sektorze; (iii)

³¹ [Stocktaking on the energy crisis – Final Presidency note 8649/23 \[Podsumowanie kryzysu energetycznego – ostateczna nota prezydencji 8649/23\].](#)

³² [\(UE\) 2024/1275.](#)

³³ [Voices of culture brainstorming report: Culture and creative sectors and industries driving green transition and facing the energy crisis \[Sprawozdanie z burzy mózgów „Głosów kultury”: Kultura oraz sektory i przemysły kreatywne napędzają transformację ekologiczną i stoją w obliczu kryzysu energetycznego\].](#)

³⁴ [Creative shifts \[Kreatywne zmiany\] – Urząd Publikacji UE.](#)

potrzeb inwestycyjnych i dostępnego finansowania; oraz (iv) krajowych i regionalnych polityk/praktyk i wzajemnego uczenia się. Dyskusje, w których wzięło udział ponad 50 uczestników z administracji państw członkowskich, środowisk akademickich i przedsiębiorstw, uwypukliły potrzebę dalszego uznania wartości kulturowej i gospodarczej gier wideo, poprawy rozwoju umiejętności, zwiększenia możliwości w zakresie innowacji technologicznych oraz zacieśnienia współpracy między sektorem publicznym i prywatnym. Proces ten pomógł Komisji zidentyfikować kluczowe zainteresowane strony w państwach członkowskich, co zaowocowało następnie przeprowadzeniem konsultacji istotnych dla sektora. Stanowił on również podstawę dla głównego badania rynkowego Komisji dotyczącego gier wideo³⁵ i dostarczył cennych informacji na temat potrzeb branży w zakresie polityki.

W listopadzie 2023 r. ministrowie kultury przyjęli konkluzje Rady³⁶, w których zgodzili się wzmocnić kulturowy i kreatywny wymiar sektora gier wideo w Europie i uznali jego potencjał w zakresie przekazywania treści kulturowych oraz bogactwa europejskiej twórczości, dziedzictwa i historii.

Przykłady środków zastosowanych przez państwa członkowskie w celu pobudzenia sektora gier wideo obejmują ulgi podatkowe dla projektów dotyczących gier wideo i programy finansowania. Niektóre przykłady tych działań dotyczą projektów promujących dziedzictwo kulturowe (muzea, miejsca dziedzictwa) oraz współpracy międzysektorowej między deweloperami, projektantami i artystami tradycyjnymi. Przykłady niezwiązane z finansowaniem obejmują sprawozdania parlamentarne na temat polityki dotyczącej gier wideo oraz dialog z przedstawicielami branży.

6) Podsumowanie wdrożenia konkluzji Rady w sprawie odbudowy, odporności i zrównoważonego charakteru sektora kultury i sektora kreatywnego

W maju 2021 r., rok po wybuchu pandemii COVID-19, podczas prezydencji portugalskiej Rada zatwierdziła konkluzje w sprawie odbudowy, odporności i zrównoważonego charakteru sektora kultury i sektora kreatywnego, podkreślając potrzebę podjęcia działań w celu wsparcia tych sektorów w dobie kryzysu i po jego zakończeniu. Prezydencja szwedzka i hiszpańska dokonały następnie podsumowania wdrożenia tych konkluzji, przeprowadzając wymianę poglądów między państwami członkowskimi a Komisją na posiedzeniu Komitetu ds. Kultury działającego w ramach Rady w marcu 2023 r. i przedstawiając pisemne uwagi w odpowiedzi prezydencji na zapytania.

W czasie kryzysu za pomocą dostosowanych do potrzeb dotacji wspierano wydarzenia na żywo, projekty cyfrowe i freelancerów w całej Europie. Jednocześnie zwiększono dostępność finansowania dzięki uproszczonym procedurom, takim jak pomoc bezzwrotna, cyfrowe portale aplikacyjne i ograniczenie wymogów dotyczących dokumentacji. Przykładowo finansowanie programu „Kreatywna Europa” zwiększono o 67 %, z 1,46 mld EUR w latach 2014–2020 do 2,44 mld EUR w latach 2021–2027, aby wesprzeć wysiłki na rzecz odbudowy. Inicjatywy krajowe jeszcze bardziej zwiększyły odporność dzięki wprowadzeniu statusu artysty w celu poprawy ochrony freelancerów, zapewnienia zasiłków dla bezrobotnych, zwolnień podatkowych i moratoriów na opłacanie składek na zabezpieczenie społeczne. Ułatwiono również mobilność dzięki uproszczonym procedurom podróży transgranicznych i wytycznym podatkowym. Wspierano także cyfrowe transmisje strumieniowe wydarzeń lub zachęcano do ich udostępniania.

Państwa członkowskie wspierały transformację cyfrową i ekologiczną, a także odporność sektora kultury i sektora kreatywnego, korzystając w tym celu z Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności. Kluczowe przyjęte środki obejmują reformy, na przykład reformę dotyczącą statusu artysty; inwestycje w modernizację technologiczną teatrów, archiwów muzealnych i innych podmiotów działających w dziedzinie kultury; wspieranie cyfryzacji dziedzictwa kulturowego, renowacji mających na celu poprawę efektywności energetycznej budynków kulturalnych, praktyk ekologicznych i budowania zdolności. Ponadto niektóre państwa członkowskie zaplanowały innowacyjne działania mające na celu wykorzystanie siły kultury na rzecz spójności

³⁵ [The European media industry outlook \[Perspektywa europejskiego przemysłu medialnego\] – Urząd Publikacji UE.](#)

³⁶ [Konkluzje Rady w sprawie wzmacniania wymiaru kulturalnego i kreatywnego w europejskim sektorze gier wideo.](#)

społecznej i dobrostanu³⁷. Narzędzia takie jak przewodnik Komisji dotyczący finansowania CultureEU³⁸ zwiększyły przejrzystość i dostępność unijnego finansowania. Komisja usprawniła mobilność za pośrednictwem programu Culture Moves Europe³⁹ i udostępniała możliwości za pośrednictwem platform takich jak CreativesUnite.

7) Podsumowanie wdrożenia konkluzji Rady w sprawie intensyfikowania wymiany międzykulturowej przez mobilność artystów i osób zawodowo związanych z sektorem kultury i sektorem kreatywnym oraz wielojęzyczność w epoce cyfrowej

Aby podsumować wdrażanie tych konkluzji Rady w państwach członkowskich i na szczeblu UE, polska prezydencja przeprowadziła badania internetowe w celu zebrania informacji na temat istotnych środków przyjętych od 2022 r.

Prawie wszystkie państwa członkowskie stwierdziły, że wprowadziły programy krajowe, takie jak rezydencje, stypendia i dopłaty do kosztów podróży, w celu wspierania globalnej współpracy w dziedzinie sztuki, muzyki i literatury. Na szczeblu UE program Culture Moves Europe (finansowany w ramach programu „Kreatywna Europa”) stał się najpopularniejszą opcją w zakresie mobilności wśród artystów dzięki dostępnym, cyklicznym zaproszeniom do składania wniosków i skupieniu się na nowych talentach. Państwa członkowskie i Komisja nadal promują mobilność za pośrednictwem wydarzeń partnerskich i biur programu „Kreatywna Europa”. Nadal istnieją jednak wyzwania, takie jak niski poziom świadomości, fragmentaryczność informacji, bariery ekonomiczne, zawilości wizowe, przeszkody administracyjne i luki w zakresie umiejętności językowych, które wymagają rozwiązań dostosowanych do potrzeb. W dokumencie podsumowującym zaapelowano o pogłębienie synergii między programami Erasmus+ i Kreatywna Europa, a także o podjęcie wysiłków na rzecz zwiększenia znaczenia wielojęzyczności poprzez edukację, narzędzia oparte na sztucznej inteligencji, takie jak eTranslation, oraz ochronę języków mniejszości w celu przeciwdziałania przepaści cyfrowej.

4.2. Priorytet b) Kultura na rzecz ludzi: zwiększanie uczestnictwa w kulturze i roli kultury w społeczeństwie

8) Kultura a promowanie demokracji: ku obywatelstwu kulturalnemu w Europie

Aby zrealizować to działanie, Komisja uruchomiła projekt „Badanie kultury i demokracji oraz partnerskie uczenie się”. W jego ramach zbadano, w jaki sposób szkoły, artyści i organizacje kulturalne mogą współpracować poprzez sztukę partycypacyjną i działania kulturalne, aby zwiększać demokratyczne i obywatelskie zaangażowanie młodzieży.

27-miesięczny projekt realizowany przez konsorcjum wykonawców od czerwca 2025 r. ma dwa główne cele: po pierwsze, zgromadzenie istniejącej wiedzy na temat skutecznej współpracy między szkołami a kulturą na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym oraz określenie praktycznych sposobów wspierania ich jako narzędzi strategicznych; po drugie, dzielenie się tą wiedzą i przykładami dobrych praktyk z decydentami politycznymi, pracownikami pedagogicznymi, osobami zawodowo związanymi z sektorem kreatywnym i innymi kluczowymi zainteresowanymi stronami, aby stworzyć podstawy polityki i praktyki w całej UE. Rezultaty obejmą badanie zawierające kluczowe wnioski dotyczące polityki i praktyki oraz kompendium dobrych praktyk, których przygotowanie przewiduje się na połowę 2026 r., a następnie cztery warsztaty wzajemnego uczenia się (do 2027 r.) dla decydentów w dziedzinie kultury i edukacji. Podsumowaniem prac będzie podręcznik dla praktyków zawierający konkretne wytyczne dotyczące nawiązywania i prowadzenia takiej współpracy, a także konferencja końcowa.

³⁷ [Recovery and Resilience Facility Thematic analysis: Culture and Creative Industries \[Analiza tematyczna Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności: sektor kultury i sektor kreatywny\]](#).

³⁸ [Discover funding opportunities for the Cultural and Creative Sectors – Culture and Creativity \[Odkryj możliwości finansowania dla sektora kultury i sektora kreatywnego – kultura i kreatywność\]](#).

³⁹ [Culture Moves Europe – Kultura i kreatywność](#).

Podczas prezydencji duńskiej Rada przyjęła wyżej wymienione konkluzje⁴⁰ określające kompleksowe ramy ochrony i promowania europejskich wartości i odporności demokratycznej poprzez kulturę i dziedzictwo kulturowe, zwłaszcza w kontekście wyzwań geopolitycznych.

W całej UE kultura i demokracja pozostają nadrzędnym priorytetem, a państwa członkowskie wdrażają różne środki, takie jak współpraca międzyresortowa mająca na celu stworzenie strukturalnych synergii między szkołami a instytucjami kulturalnymi. Obecnie krajowe strategie kulturalne w coraz większym stopniu uwzględniają ten temat, a sztandarowe instytucje zmieniają swoją misję, aby wspierać dyskurs demokratyczny. Dodatkowym uzupełnieniem tych działań są inicjatywy uświadamiające.

9) Kultura a zdrowie

W świetle coraz liczniejszych dowodów na to, że kultura odgrywa pewną rolę w poprawie zdrowia i dobrostanu, oraz w związku z rosnącym uznaniem jej znaczenia pod tym względem, na szczelbu UE tej niezwykle ważnej współpracy międzysektorowej poświęca się coraz więcej uwagi.

W lutym 2024 r. rozpoczęła prace grupa OMK ds. kultury i zdrowia. W jej skład weszli przedstawiciele ministerstw kultury, ministerstw zdrowia i organizacji pozarządowych z prawie wszystkich państw członkowskich UE, a także eksperci zewnętrzni, w tym WHO. Grupa, której zadaniem było ustosunkowanie się do przekonujących dowodów międzynarodowych, przeanalizowała, w jaki sposób uczestnictwo w działaniach kulturalnych i kreatywnych przyczynia się do lepszych efektów zdrowotnych i poprawy dobrostanu na poziomie indywidualnym, wspólnotowym i społecznym, w szczególności w obszarach promocji zdrowia, profilaktyki chorób, zarządzania nimi i ich leczenia (w tym zdrowia fizycznego i psychicznego) oraz włączenia społecznego i spójności społecznej.

Prace te zyskały dalsze poparcie pod koniec 2024 r., kiedy to Rada, podczas prezydencji węgierskiej, przyjęła konkluzje w sprawie dostępu do kultury⁴¹, uznając jednocześnie znaczenie uczestnictwa w kulturze dla zdrowia i dobrostanu jednostki. Ponadto w konkluzjach Rady z czerwca 2025 r. w sprawie promowania i ochrony zdrowia psychicznego dzieci i nastolatków w erze cyfrowej⁴² podkreślono znaczenie uczestnictwa w kulturze, bibliotek i ośrodków kultury w promowaniu zdrowego stylu życia i zapewnianiu alternatyw dla czasu spędzanego przed ekranem.

29 września 2025 r. podczas konferencji Mondiacult w Barcelonie komisarz Glenn Micallef i hiszpański minister kultury Ernest Urtasun przedstawili sprawozdanie grupy OMK pt. „Culture and Health: Time to Act” [Kultura i zdrowie: Czas na działanie]⁴³. Zawiera ono zalecenia polityczne dla decydentów na szczelbu europejskim, krajowym, regionalnym i lokalnym, a także dla organizacji kulturalnych. Założono w nim wizję przyszłości, w której każdy w Europie będzie miał dostęp do uczestnictwa w kulturze i twórczości jako nieodłączny element dążenia do zdrowia, co doprowadzi do lepszych wyników w zakresie zdrowia i dobrostanu oraz lepszej jakości życia dla wszystkich.

W ustaleniach sprawozdania podkreślono globalne i sektorowe wyzwania – obejmujące zdrowie, kulturę i ich wzajemne powiązania – a jednocześnie wskazano 21 możliwości współpracy międzysektorowej. Ustalenia zilustrowano licznymi przykładami dobrych praktyk ze wszystkich państw członkowskich, a także z transgranicznej współpracy europejskiej. Wyniki grupy OMK są szeroko wykorzystywane i służą jako baza dowodowa do włączenia kultury do polityki zdrowotnej, przyczyniając się do usankcjonowania roli kultury w zakresie dobrostanu i profilaktyki. Przyniosło to konkretne rezultaty, takie jak opracowanie programów w zakresie sztuki na rzecz zdrowia (np. projekt „kultura na receptę” czy inicjatywy realizowane w szpitalach), zacieśnienie współpracy między ministerstwami kultury i zdrowia, a także doprowadziło do włączenia kultury do krajowych strategii w zakresie zdrowia psychicznego. Temat ten zyskał dalsze poparcie polityczne ze strony ministrów

⁴⁰ [Konkluzje Rady w sprawie strategicznej roli kultury, dziedzictwa kulturowego i utworów audiowizualnych w podtrzymywaniu europejskich wartości i odporności demokratycznej.](#)

⁴¹ [Konkluzje Rady w sprawie poprawy i wspierania dostępu do kultury.](#)

⁴² [Konkluzje Rady z czerwca 2025 r. w sprawie promowania i ochrony zdrowia psychicznego dzieci i nastolatków w erze cyfrowej.](#)

⁴³ [Culture and health \[Kultura i zdrowie\] – Urząd Publikacji UE.](#)

kultury, zdrowia i sekretarzy stanu uczestniczących w posiedzeniach grupy OMK oraz w prezentacji sprawozdania grupy OMK w szeregu państw.

Kultura na rzecz zdrowia i dobrostanu pozostaje priorytetem Kompas kultury. Do 2028 r. Komisja, przy wsparciu ekspertów i krajowych punktów kontaktowych, opracuje wytyczne UE dotyczące kultury, zdrowia i dobrostanu.

10) Budowanie mostów: wzmocnianie wielorakiej roli bibliotek jako depozytariuszy i przekazicieli dzieł kultury, umiejętności i wartości europejskich

W 2023 r. grupa OMK otrzymała zadanie zbadania, w jaki sposób wzmocnić wieloraką rolę bibliotek publicznych i ją promować oraz lepiej zrozumieć i udokumentować kulturową, społeczną i demokratyczną rolę, jaką biblioteki odgrywają w społeczeństwie. Prace rozpoczęły się w lutym 2024 r. i zgromadziły 36 ekspertów z 25 państw członkowskich UE, przy udziale państw spoza UE, w tym Norwegii, Turcji, Islandii, Gruzji, Mołdawii, Szwajcarii, Ukrainy i Zjednoczonego Królestwa. Na koniec października 2026 r. zaplanowano konferencję końcową prezydencji, której gospodarzem będzie Irlandia.

Opracowane przez grupę OMK sprawozdanie (które ma zostać opublikowane do połowy 2026 r.) ma pobudzić ogólnoeuropejską debatę na temat lepszego wykorzystania potencjału bibliotek w stawianiu czoła wyzwaniom społecznym. Sprawozdanie to pozwala nawiązać dialog między decydentami a pracownikami bibliotek i obejmuje wytyczne dotyczące wspierania innowacji, rozszerzania usług i zwiększania wkładu bibliotek w europejskie wartości i cele społeczne. Przedstawiono w nim przykłady najlepszych praktyk bibliotek zapewniających lokalne rozwiązania dla 10 wyzwań społecznych, z zastosowaniem zintegrowanego podejścia dostosowanego do strategii europejskich, krajowych i regionalnych. Wśród zaleceń zawartych w sprawozdaniu wskazano sześć czynników wysokiego szczebla, które umożliwiają bibliotekom publicznym dostosowanie się do przyszłych wyzwań i zwiększają ich wpływ. Ta grupa OMK przyczyniła się do zwiększenia uznawania bibliotek za kluczową infrastrukturę społeczną i demokratyczną.

W dniach 14–15 października 2024 r. Węgry zorganizowały konferencję prezydencji pt. „ReAImining public collections in the 21st century in light of technological developments” [Nowe spojrzenie na zbiory publiczne w XXI wieku w świetle rozwoju technologicznego i sztucznej inteligencji], podczas której omówiono kluczowe tematy, w tym cyfryzację i innowacje technologiczne wpływające na transformację zbiorów publicznych. Z badania przeprowadzonego w ramach przygotowań do niniejszego sprawozdania wynika, że na szczeblu krajowym państwa członkowskie pracowały nad przepisami dotyczącymi bibliotek narodowych lub zmianami rozszerzającymi funkcje biblioteki. Ukierunkowane działania w zakresie finansowania – w tym wsparcie w ramach planów odbudowy i zwiększania odporności oraz funduszy polityki spójności (w szczególności w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego) – koncentrowały się na inwestycjach obejmujących modernizację sieci bibliotek publicznych jako ośrodków kultury, integracyjnych przestrzeni publicznych i programów skierowanych do młodych odbiorców oraz promujących odkrywanie dziedzictwa kulturowego.

W ramach szeregu programów UE wspierano odpowiednie projekty, jak podkreślono w sprawozdaniu „Wieloaspektowa rola bibliotek publicznych”⁴⁴.

11) Ochrona dzieci i młodzieży przed szkodliwymi treściami na platformach cyfrowych

Celem aktu o usługach cyfrowych⁴⁵ jest stworzenie bezpieczniejszej przestrzeni cyfrowej dla wszystkich użytkowników, a jego centralnym elementem jest ochrona małoletnich w internecie; zobowiązuje on platformy do zapewnienia wysokiego poziomu prywatności, bezpieczeństwa i ochrony małoletnich w ramach świadczonych przez nie usług. W latach 2023–2026 Komisja wspierała wdrażanie aktu o usługach cyfrowych w drodze kilku warsztatów i okrągłych stołów, w tym (i) całodniowego wydarzenia dla zainteresowanych stron poświęconego aktowi o usługach cyfrowych (czerwiec 2023 r.), obejmującego kilka warsztatów dotyczących ochrony małoletnich, w celu

⁴⁴ Programy takie jak „Kreatywna Europa”, „Horyzont Europa”, Erasmus+ lub Fundusz Azylu, Migracji i Integracji (FAMI); [Wieloaspektowa rola bibliotek publicznych – Urząd Publikacji UE](#).

⁴⁵ [\(UE\) 2022/2065](#).

omówienia priorytetów w zakresie wdrażania przed rozpoczęciem pełnego stosowania aktu o usługach cyfrowych (od lutego 2024 r.); (ii) tematycznych warsztatów dla zainteresowanych stron na temat ocen ryzyka w odniesieniu do bardzo dużych platform internetowych (kwiecień 2025 r.); (iii) dwóch sesji warsztatów konsultacyjnych na temat przygotowania wytycznych dotyczących ochrony małoletnich na podstawie art. 28 aktu o usługach cyfrowych (październik 2024 r. i czerwiec 2025 r.) oraz na temat informacji zwrotnych od grup dyskusyjnych z udziałem dzieci w siedmiu państwach członkowskich przy wsparciu ze strony centrów bezpieczniejszego internetu; (iv) regularnych internetowych okrągłych stołów odbywanych z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego (2024–2026) w celu szerzenia wiedzy na temat aktu o usługach cyfrowych oraz wymiany poglądów na temat rozwoju sytuacji w zakresie badań naukowych i analizy ryzyka na szczeblu krajowym i oddolnym; (v) szeregu corocznych działań w ramach strategii na rzecz lepszego internetu dla dzieci (BIK+)⁴⁶, ze szczególnym uwzględnieniem aktu o usługach cyfrowych.

W dyrektywie o audiowizualnych usługach medialnych⁴⁷ określono sektorowe obowiązki platform udostępniania wideo w zakresie ochrony małoletnich przed szkodliwymi treściami audiowizualnymi. Trwająca ocena dyrektywy o audiowizualnych usługach medialnych i zbliżający się przegląd, który ma się odbyć do III kwartału 2026 r., pozwolą ocenić, czy obowiązujące przepisy dotyczące ochrony małoletnich są adekwatne do zakładanych celów, w szczególności w środowisku internetowym, oraz wyeliminować potencjalne niedociągnięcia. W ramach tego procesu ogłoszono zaproszenie do zgłaszania uwag i konsultacje publiczne, a także zorganizowano spotkania z zainteresowanymi stronami, których tematem również były wspomniane przepisy dotyczące ochrony małoletnich wynikające z dyrektywy.

Strategia BIK+ i sieć centrów bezpieczniejszego internetu w państwach członkowskich nadal odgrywają kluczową rolę w zakresie doradztwa dotyczącego bezpieczeństwa dzieci, edukacji i uczestnictwa młodzieży. W 2025 r. w organizowanym przez Komisję dorocznym Forum Bezpieczniejszego Internetu, którego tematem przewodnim była „ochrona i wzmacnianie pozycji młodzieży w erze cyfrowej”, wzięło udział ponad 800 osób z ponad 65 krajów. W lutym każdego roku obchodzony jest Dzień Bezpiecznego Internetu, a na całym świecie odbywają się wydarzenia pod hasłem „Razem na rzecz lepszego internetu”. Unijny plan działania przeciwko cyberszyskanowaniu na 2026 r.⁴⁸ opracowano po przeprowadzeniu konsultacji z ponad 400 zainteresowanymi stronami i w oparciu o opinie zebrane od 6 300 dzieci. Aby koordynować wysiłki na szczeblu UE, sieć centrów bezpieczniejszego internetu organizuje regularną wymianę dobrych praktyk, której zasięg, wraz z platformą BIK, w 2025 r. sięgał ponad 46 mln osób w Europie i poza nią. Kilka państw członkowskich sfinansowało projekty dotyczące bezpiecznego internetu i umiejętności korzystania z mediów.

12) Wyszukiwalność różnorodnych europejskich treści kulturalnych w otoczeniu cyfrowym

W planie prac podkreślono potrzebę zwiększenia wyszukiwalności różnorodnych europejskich treści kulturalnych w internecie, co skłoniło Komisję do zlecenia badania w celu lepszego zrozumienia tego złożonego i coraz bardziej istotnego zagadnienia.

W opublikowanym 8 kwietnia 2026 r. badaniu⁴⁹, które koncentrowało się przede wszystkim na muzyce i książkach, określono możliwości wynikające z cyfryzacji, takie jak zwiększenie demokratyzacji kultury i dostępu do niej. Podkreślono w nim również nadrzędne kwestie, które utrudniają dotarcie europejskich utworów do odbiorców zagranicznych, takie jak między innymi bańki językowe czy brak tłumaczenia, nieprzejrzystość algorytmów i dominacja platform. Inne czynniki wpływające na różnorodność obejmują stronniczość algorytmiczną, ograniczenia danych, nierówności w zakresie promocji i porządkowania treści, luki w zdolnościach i umiejętnościach cyfrowych, który to problem pogłębia się w związku z rozwojem treści generowanych przez sztuczną inteligencję. W badaniu stwierdzono, że konieczne są skoordynowane wysiłki, aby w pełni

⁴⁶ [Strategia na rzecz lepszego internetu dla dzieci \(BIK+\)](#).

⁴⁷ [\(UE\) 2018/1808](#).

⁴⁸ [COM\(2026\) 71 final](#).

⁴⁹ [Study on the discoverability of diverse European cultural content in the digital environment \[Badanie dotyczące wyszukiwalności różnorodnych europejskich treści kulturalnych w otoczeniu cyfrowym\] – Urząd Publikacji UE](#).

wykorzystać możliwości, jakie niesie ze sobą cyfryzacja, zaradzić stwierdzonym nierównościami strukturalnymi i wykorzystać technologię do poprawy wyszukiwalności europejskich utworów.

Zalecenia – skierowane do sektorów kultury, platform cyfrowych i decydentów na szczeblu unijnym i krajowym – dotyczą sześciu strategicznych obszarów działania: (i) wspierania współpracy i zarządzania na rzecz sprawiedliwej wyszukiwalności; (ii) pogłębienia współpracy i wiedzy w zakresie danych; (iii) budowania zdolności cyfrowych i narzędzi dla twórców i organizacji kulturalnych; (iv) środków ukierunkowanych na odbiorców; (v) przyspieszenia badań naukowych i innowacji na rzecz wyszukiwalności; oraz (vi) zwiększenia podaży treści europejskich: finansowania, selekcionowania, eksponowania i przejrzystości. Badanie przedstawiono 20 kwietnia 2026 r. w Brukseli na specjalnej konferencji z udziałem zainteresowanych stron i przedstawicieli państw członkowskich.

Po opublikowaniu badania Komisja zobowiązała się w dalszym ciągu wspierać inwestycje w wyszukiwalność różnorodnych treści kulturalnych stworzonych w Europie, aby promować korzystanie z tych treści w UE i poza nią, zgodnie z Kompasem kultury.

4.3. Priorytet c) Kultura na rzecz planety: uwolnienie siły kultury

13) Statystyki kulturalne – budowanie odporności w kulturze i przez kulturę

W 2023 r. Eurostat powołał grupę zadaniową z udziałem przedstawicieli urzędów statystycznych państw członkowskich UE i członków-obserwatorów z wybranych kluczowych organizacji w celu aktualizacji unijnych ram statystycznych w odniesieniu do statystyk dotyczących kultury. Państwa członkowskie przyjęły zmienione ramy wiosną 2026 r. W porozumieniu z państwami członkowskimi Eurostat przygotował zaktualizowany przewodnik poświęcony statystykom dotyczącym kultury, w którym odzwierciedlono zmienione ramy. Po jego wdrożeniu pierwsze wyniki spodziewane są w 2026 r., w zależności od harmonogramu i zakresu gromadzenia danych.

Dzięki tym nowym unijnym ramom statystyk dotyczących kultury oraz zmianie odpowiednich oficjalnych klasyfikacji, takich jak NACE Rev. 2.1, Eurostat będzie mógł rozpowszechniać dokładniejsze dane, w tym na temat zatrudnienia w sektorze kultury i sektorze kreatywnym, aby zapewnić jaśniejszy obraz sytuacji w tym obszarze i jego poszczególnych podsektorach. Komisja utworzy unijne centrum danych dotyczących kultury⁵⁰, bazując na efektach dotychczasowych prac, jak określono w Kompasie kultury, w celu gromadzenia i analizowania danych dotyczących kultury, monitorowania tendencji i gromadzenia najlepszych praktyk.

W odniesieniu do okresu objętego planem prac wiele państw członkowskich zgłosiło postępy w opracowywaniu wskaźników i systemów danych dotyczących kultury.

14) Zarządzanie kulturą

Na początku 2026 r. prezydencja cypryjska zorganizowała szereg „warsztatów internetowych” z udziałem ekspertów w ramach procesu analitycznego umożliwiającego połączenie wiedzy płynącej z praktyki, badań naukowych i kształtowania polityki w ustrukturyzowany, choć nieformalny sposób. Sesje te rozpoczęto od analizy możliwych sposobów uwzględniania w ramach zarządzania kulturą nowych realiów społecznych i politycznych pozostających, na które wpływ wywierają transformacja cyfrowa, niepewność geopolityczna, transformacja ekologiczna i rosnące zapotrzebowanie na demokratyczne uczestnictwo. Ostatnią konferencję, którą pierwotnie zaplanowano na początek marca 2026 r. w Nikozji, niestety odwołano w ostatniej chwili ze względu na eskalację kryzysu w Iranie.

15) Działania klimatyczne z wykorzystaniem kultury, w tym sztuki i dziedzictwa kulturowego

17 września 2024 r. odbyło się nieformalne spotkanie z byłymi członkami grupy OMK, poświęcone „zwiększeniu odporności dziedzictwa kulturowego na zmianę klimatu”. Jego celem było (i) podsumowanie zmian w polityce na szczeblu krajowym wynikających z zaleceń zawartych w sprawozdaniu; (ii) przedstawienie przez członków dodatkowych przykładów najlepszych praktyk;

⁵⁰ Europejskie Obserwatorium Audiowizualne nadal będzie dostarczać danych dotyczących sektora audiowizualnego i dane te będzie można znaleźć w sprawozdaniu Komisji pt. „Perspektywa europejskiego przemysłu medialnego”.

oraz (iii) omówienie dalszych działań przyczyniających się do rozpowszechniania sprawozdania i zwiększenia jego wpływu.

Na szczęblu UE bardzo konkretnym rezultatem sprawozdania jest uruchomienie europejskiego partnerstwa na rzecz trwałego dziedzictwa kulturowego (2026 r.) finansowanego w ramach programu „Horyzont Europa”, które stanowi jedno z 20 sztandarowych działań Kompas kultury. Na arenie międzynarodowej UE angażuje się w oparte na kulturze działania w dziedzinie klimatu jako partner merytoryczny w ramach Grupy Przyjaciół na rzecz Działań w dziedzinie Klimatu opartych na Kulturze. Jest to koalicja państw członkowskich ONZ, agencji międzyrządowych i organizacji w ramach Ramowej konwencji Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu, która dąży do stworzenia sprzyjających warunków politycznych w celu uznania kluczowej roli kultury w przeciwdziałaniu zmianie klimatu.

W ramach programu „Kreatywna Europa” wspierano tworzenie narzędzi, takich jak sprawozdanie na temat ekologizacji programu „Kreatywna Europa”⁵¹ i powiązane wytyczne dotyczące oceny jakości aspektów ekologicznych w projektach w ramach programu „Kreatywna Europa” (komponent „Kultura”)⁵².

Odpowiedzi udzielone przez państwa członkowskie w ramach badania wskazują na różne środki wdrażane w tym zakresie. Należą do nich (i) włączenie dziedzictwa kulturowego do strategii klimatycznych; (ii) ocena wrażliwości dziedzictwa kulturowego na zmianę klimatu; (iii) włączenie kryteriów zrównoważonego rozwoju do publicznych dotacji na kulturę oraz (iv) finansowanie zapobiegania szkodom klimatycznym dotyczącym zabytki kultury. Inne przykłady finansowania obejmują (i) inicjatywy nowego europejskiego Bauhausu (NEB) łączące zaangażowanie obywateli ze zrównoważonym rozwojem lokalnym; (ii) włączenie dziedzictwa kulturowego do strategii odporności na zmianę klimatu; (iii) kalkulator CO₂ dla muzeów; a także (iv) udział w międzynarodowych szkoleniach, warsztatach i konferencjach na temat zmiany klimatu i kultury.

16) Wysokiej jakości środowisko życia dla wszystkich

Zgodnie z zaleceniami grupy OMK dotyczącymi inwestowania w wysokiej jakości architekturę i środowisko życia dla wszystkich (2021 r.)⁵³ oraz z konkluzjami Rady w sprawie kultury, wysokiej jakości architektury i środowiska zbudowanego jako kluczowych aspektów inicjatywy NEB (2021 r.)⁵⁴ europejscy dyrektorzy ds. polityki architektonicznej (EDAP) odbywali spotkania podczas każdej prezydencji Rady. Dyskusje koncentrowały się na inicjatywach mających na celu stworzenie wysokiej jakości środowiska życia dla wszystkich (w tym dla osób mieszkających na obszarach wiejskich i oddalonych, takich jak regiony najbardziej oddalone), a jednocześnie na badaniu synergii z siecią nowego europejskiego Bauhausu.

Posiedzenia EDAP i związane z nimi europejskie konferencje na temat polityki architektonicznej dotyczyły takich zagadnień jak (i) wdrażanie polityki (od polityki do praktyki); (ii) jakość mieszkań przyszłości (jakość życia w kontekście ciągłości architektury); (iii) odbudowa, renowacja i dostosowane ponowne wykorzystanie dziedzictwa kulturowego; oraz (iv) usprawnienie konkursów architektonicznych i zamówień publicznych (jakość przestrzeni dzięki zamówieniom publicznym). Na posiedzeniu EDAP, które odbyło się 6 maja 2026 r., wyrażono szerokie poparcie dla kontynuacji wymiany, wzajemnego uczenia się i dialogu politycznego między państwami członkowskimi, instytucjami UE i odpowiednimi zainteresowanymi stronami w ramach kolejnego planu prac.

W okresie od lipca 2023 r. do listopada 2024 r. finansowana w ramach programu „Kreatywna Europa” inicjatywa na rzecz wzajemnego uczenia się wspierała organy lokalne i regionalne w planowaniu i realizacji wysokiej jakości strategii i projektów architektonicznych. Ułatwiło to

⁵¹ [Greening the Creative Europe Programme \[Ekologizacja programu „Kreatywna Europa”\] – Urząd Publikacji UE.](#)

⁵² [Quality assessment of green aspects in Creative Europe projects \(Culture strand\) \[Ocena jakości aspektów ekologicznych w projektach w ramach programu „Kreatywna Europa” \(komponent „Kultura”\) – Kultura i kreatywność.](#)

⁵³ [„Towards a shared culture of architecture – Report” \[„W kierunku wspólnej kultury architektury – sprawozdanie”\].](#)

⁵⁴ [Nowy europejski Bauhaus: piękno, zrównoważoność, wspólnota.](#)

partnerską wymianę między miastami, regionami, państwami członkowskimi i kluczowymi zainteresowanymi stronami w UE, dzięki skupieniu się na skutecznych procesach i dobrych praktykach. Znalazło to wyraz w komunikacie Komisji w sprawie nowego europejskiego Bauhausu i stanowiło odpowiedź na wezwanie Rady do zapewnienia możliwości w zakresie badań naukowych, budowania potencjału i partnerskiego uczenia się⁵⁵. W grudniu 2025 r. Komisja przyjęła nowy komunikat w sprawie przyszłości nowego europejskiego Bauhausu⁵⁶ oraz powiązany wniosek dotyczący zalecenia Rady⁵⁷, co zapowiadano jako jedno z działań przewodnich w ramach Kompas kultury. Rada przyjęła to zalecenie 11 maja 2026 r.⁵⁸

Działania państw członkowskich w tym obszarze – jak wskazano w badaniu dotyczącym planu prac – obejmują środki prawne (takie jak przepisy ustanawiające kryteria jakości w architekturze), działania w zakresie finansowania (takie jak inicjatywy na rzecz rewitalizacji dziedzictwa miejskiego czy wsparcie dla projektów rozwoju architektury i wzornictwa) oraz działania edukacyjne i eksperckie.

17) Ochrona dziedzictwa kulturowego przed klęskami żywiołowymi i katastrofami antropogenicznymi

Powtarzające się kryzysy – od konfliktów zbrojnych po klęski żywiołowe – uwypukliły potrzebę zwiększenia międzynarodowych wysiłków na rzecz ochrony, odbudowy i zachowania krajowego dziedzictwa kulturowego.

Od 2019 r. Komisja finansuje projekty PROCULTHER („Ochrona dziedzictwa kulturowego przed skutkami klęsk żywiołowych”), aby wspierać opracowywanie paneuropejskich doktryn, zwłaszcza w ramach Unijnego Mechanizmu Ochrony Ludności (UMOL)⁵⁹. Inicjatywa ta zapoczątkowała utworzenie modułu ochrony dziedzictwa kulturowego w ramach europejskiej puli ochrony ludności⁶⁰, przyczyniła się do włączenia ochrony dziedzictwa kulturowego do ćwiczeń unijnych oraz opracowania metodyki łączenia zarządzania ryzykiem związanym z klęskami żywiołowymi z ochroną dziedzictwa kulturowego, w tym za pośrednictwem podejścia obejmującego całe społeczeństwo⁶¹.

Dodatkowo w ramach finansowanego przez UE projektu „Enhancing capacities in Ukraine for cultural heritage first aid and recovery planning” [Zwiększenie zdolności w Ukrainie w zakresie pierwszej pomocy dla dziedzictwa kulturowego i planowania odbudowy] (zakończony we wrześniu 2024 r. i realizowany przez ICCROM)⁶² przeszkolono 23 specjalistów ds. dziedzictwa kulturowego z 11 obwodów (w tym pięciu regionów frontowych) w celu utworzenia pierwszego ukraińskiego krajowego zespołu osób organizujących pierwszą pomoc w dziedzinie kultury. Jest on obecnie przygotowany do oceny, łagodzenia i zmniejszania ryzyka związanego z klęskami żywiołowymi i konfliktami w odniesieniu do wszystkich rodzajów dziedzictwa oraz gotowy do odbudowy i ochrony bezcennego dziedzictwa narodowego w obliczu trwającej rosyjskiej wojny napastniczej przeciwko Ukrainie.

Inny projekt – „Ochrona dziedzictwa kulturowego w obliczu klęsk żywiołowych, ekstremalnych zdarzeń pogodowych i złożonych sytuacji kryzysowych” (2024–2027)⁶³ – jest inicjatywą na rzecz

⁵⁵ [Konkluzje Rady w sprawie kultury, wysokiej jakości architektury i środowiska zbudowanego jako kluczowych elementów inicjatywy nowy europejski Bauhaus.](#)

⁵⁶ [Komunikat w sprawie nowego europejskiego Bauhausu – nowy europejski Bauhaus.](#)

⁵⁷ [Wniosek dotyczący zalecenia Rady dotyczącego nowego europejskiego Bauhausu.](#)

⁵⁸ [Zalecenie Rady w sprawie nowego europejskiego Bauhausu.](#)

⁵⁹ Za pośrednictwem UMOL Komisja może rozmieszczać misje doradcze, które przedstawiają zalecenia dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego w czasach kryzysu. Na wniosek może również wspierać ewakuację zagrożonych zabytków ruchomych. Ponadto w ramach UMOL powstaje zespół ekspertów posiadających specjalistyczną wiedzę fachową w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego.

⁶⁰ Europejska pula ochrony ludności – Prowadzone przez UE Operacje Ochrony Ludności i Pomocy Humanitarnej.

⁶¹ PROCULTHER-4ALL | Unijna sieć wiedzy w zakresie ochrony ludności.

⁶² [Enhancing capacities in Ukraine for cultural heritage first aid and recovery planning \[Zwiększanie zdolności w Ukrainie w zakresie pierwszej pomocy dla dziedzictwa kulturowego i planowania odbudowy\] – ICCROM.](#)

⁶³ [READY track 1: Safeguarding Heritage Collections, Living Traditions and Practices in the face of Disasters, Extreme Weather Events and Complex Emergencies \[Ścieżka READY 1: Ochrona zbiorów dziedzictwa,](#)

rozwoju zdolności kaskadowych, która ma na celu skuteczniejsze ograniczanie ryzyka związanego z klęskami żywiołowymi i poprawę gotowości na wypadek sytuacji wyjątkowej w miejscach dziedzictwa i instytucjach zajmujących się jego ochroną. Pierwszą udaną rundę sesji szkoleniowych – internetowych i stacjonarnych – zakończono w 2025 r., a następnie na początku 2026 r. zrealizowano projekty terenowe w krajach pochodzenia uczestników.

Na konferencji zatytułowanej „Bezpieczne dziedzictwo kulturowe – europejskie wyzwania wojenne i kryzysowe”, zorganizowanej podczas polskiej prezydencji w Krakowie w dniach 3–4 kwietnia 2025 r., również podkreślono znaczenie ochrony dziedzictwa – zarówno w wymiarze fizycznym, jak i cyfrowym – w świetle rosnących zagrożeń.

Na szczeblu krajowym państwa członkowskie opracowały krajowe strategie i plany zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi, metody oceny szkód oraz aplikacje do rejestrowania i oceny szkód w dziedzictwie kulturowym. Przeznaczono środki finansowe na interwencje, opracowywanie wytycznych i monitorowanie podatności na zmianę klimatu mających wpływ na dziedzictwo kulturowe. Proponuje się między innymi ogólnoeuropejskie rozwiązanie w zakresie długoterminowej cyfrowej ochrony dziedzictwa kulturowego, obejmujące grupę roboczą ds. mapowania zbiorów danych dotyczących dziedzictwa kulturowego i wymogów transgranicznych.

18) Wymiana informacji między osobami zawodowo związanymi z dziedzictwem kulturowym a organami właściwymi ds. dóbr kultury na temat walki z nielegalnym handlem dobrami kultury

W następstwie „Planu działania UE przeciwko nielegalnemu handlowi dobrami kultury” z grudnia 2022 r.⁶⁴ Komisja powołała w grudniu 2023 r.⁶⁵ podgrupę ekspertów ds. rynku dzieł sztuki, aby ułatwić wymianę informacji i dyskusje na temat przepisów, programów i polityk związanych z ochroną dóbr kultury i handlem nimi na jednolitym rynku oraz aby wspierać wymianę dobrych praktyk. Podgrupa odbyła swoje czwarte posiedzenie w Brukseli 29 stycznia 2026 r.

Ponadto w ramach programu „Horyzont Europa” Komisja sfinansowała wiele różnych projektów dotyczących zwalczania nielegalnego handlu dobrami kultury, w tym RITHMS⁶⁶ – projekt dotyczący badań naukowych i innowacji mający na celu zwiększenie zdolności operacyjnej policji, służb celnych i służb granicznych w zakresie zwalczania nielegalnego handlu dobrami kultury o charakterze zorganizowanej i wielorodzajowej przestępczości. Projekt ten zaprezentowano podczas wydarzenia poświęconego przyszłym strategiom politycznym i najlepszym praktykom pt. „Beyond restoration – the role of restorers and conservators in supporting law enforcement in combating the illicit trafficking of cultural goods” [Więcej niż renowacja – rola restauratorów i konserwatorów we wspieraniu organów ścigania w walce z nielegalnym obrotem dobrami kultury]⁶⁷, które odbyło się w Brukseli 4 grudnia 2024 r. Podczas wydarzenia przeanalizowano, w jaki sposób restauratorzy mogą aktywnie przyczynić się do zwalczania takich przestępstw. Obejmowało ono dyskusje panelowe ekspertów, warsztaty praktyczne i dyskusje mające na celu rozwiązanie złożonych wyzwań, z którymi mierzą się restauratorzy i konserwatorzy w ramach wykonywanej pracy.

Na nieformalnym posiedzeniu, które odbyło się w Nikozji (Cypr) w dniach 1–2 czerwca 2026 r., unijni ministrowie kultury uznali potencjał nowych technologii, w szczególności sztucznej inteligencji, we wzmacnianiu wysiłków na rzecz zwalczania nielegalnego handlu dobrami kultury, w szczególności w odniesieniu do identyfikowalności i należytej staranności, oraz potwierdzili znaczenie stałego zaangażowania i współpracy między państwami członkowskimi, w tym w zakresie unijnych i międzynarodowych norm i ram regulacyjnych.

W odpowiedziach państw członkowskich udzielonych w badaniu przeprowadzonym w ramach przygotowań do sporządzenia niniejszego sprawozdania zwrócono uwagę na znaczenie tworzenia

[żywych tradycji i praktyk w obliczu klęsk żywiołowych, ekstremalnych zdarzeń pogodowych i złożonych sytuacji kryzysowych\] – ICCROM.](#)

⁶⁴ [COM\(2022\) 800 final.](#)

⁶⁵ [Podgrupa ds. rynku dzieł sztuki – Rejestr grup ekspertów Komisji i podobnych zespołów.](#)

⁶⁶ [Projekt RITHMS.](#)

⁶⁷ [Beyond Restoration: RITHMS policies and best practices \[Więcej niż renowacja: Polityka i najlepsze praktyki w ramach projektu RITHMS\].](#)

sieci kontaktów, podnoszenia świadomości i współpracy między policją, organami celnymi i ministerstwami. Potwierdzono w nich pełne wdrożenie rozporządzeń UE w sprawie wprowadzania i przywozu dóbr kultury (rozporządzenie (UE) 2019/880 i rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2021/1079). Przytoczono również konkretne przypadki współpracy międzyinstytucjonalnej, która doprowadziła do zwrotu skradzionych dóbr. Niektóre państwa członkowskie przekazały informację o podpisaniu dwustronnych umów w sprawie wymiany informacji, wspólnych szkoleń dla jednostek policji oraz wykorzystania narzędzi cyfrowych w celu poprawy identyfikowalności i powiadomień wewnątrzinstytucjonalnych. Działania szkoleniowe w tym okresie obejmowały szkolenia prowadzone przez grupę zadaniową OBWE ds. przestępstw przeciwko dziedzictwu, krajowe warsztaty dla funkcjonariuszy policji i służb celnych oraz warsztaty UNESCO na temat budowania zdolności w Warszawie i Kiszyniowie, które koncentrowały się na zwalczaniu nielegalnego handlu ukraińskimi dobrami kultury.

4.4. Priorytet d) Kultura na rzecz partnerstw współtwórczych: wzmacnianie kulturalnego wymiaru stosunków zewnętrznych UE

19) Zarządzanie strategicznym podejściem UE do międzynarodowych stosunków kulturalnych i ram

Rola kultury i międzynarodowych stosunków kulturalnych jako strategicznego atutu pozwalającego Europie na osiągnięcie globalnego wpływu cieszy się coraz większym uznaniem. W ramach planu prac Komisja i państwa członkowskie wdrożyły szereg działań. Eksperti z ministerstw kultury i ministerstw odpowiedzialnych za stosunki zewnętrzne ściśle współpracowali w ramach OMK. Prace rozpoczęto w maju 2023 r. i uczestniczyło w nich około 33 ekspertów z 23 państw członkowskich UE, wykorzystano również wkład zaproszonych prelegentów wewnętrznych i zewnętrznych. Grupa OMK spotkała się dziewięć razy i – pod wspólnym przewodnictwem Słowenii i Luksemburga – sporządziła kompleksowe sprawozdanie zawierające zalecenia dotyczące poprawy zarządzania międzynarodowymi stosunkami kulturalnymi w UE.

W sprawozdaniu tym przedstawiono przegląd obecnego stanu międzynarodowych stosunków kulturalnych UE, omówiono najważniejsze dyskusje i uwagi oraz sformułowano 65 zaleceń. Szereg z nich koncentruje się na zwiększeniu znaczenia posiedzenia urzędników wysokiego szczebla poświęconego międzynarodowym stosunkom kulturalnym – jedyne forum na szczeblu UE, na którym mogą się spotykać urzędnicy wysokiego szczebla z ministerstw kultury i osoby odpowiedzialne za stosunki zewnętrzne. W szczególności zalecenia mają na celu poprawę ciągłości działań w ramach posiedzenia urzędników wysokiego szczebla i dostosowanie ich do szerszych priorytetów strategicznych. Oczekuje się, że zalecenia te zostaną uwzględnione w przeglądzie strategii UE w zakresie międzynarodowych stosunków kulturalnych, zaplanowanym na IV kwartał 2027 r. w ramach Kompas kultury. Ponadto zawierają one praktyczne wskazówki dotyczące poprawy dyplomacji kulturalnej UE i zwiększenia jej międzynarodowego wpływu, zwłaszcza w dzisiejszym niestabilnym, szybko zmieniającym się i pełnym napięć środowisku geopolitycznym.

20) Ochrona dziedzictwa kulturowego oraz wzmacnianie pozycji lokalnego sektora kultury i sektora kreatywnego w Ukrainie

W związku z trwającą wojną napastniczą prowadzoną przez Rosję przeciwko Ukrainie Komisja powołała podgrupę ekspertów ds. ochrony dziedzictwa kulturowego w Ukrainie. Podgrupa podlegała grupie ekspertów ds. dziedzictwa kulturowego (utworzonej w 2019 r. w następstwie Europejskiego Roku Dziedzictwa Kulturowego 2018) i składała się z 26 ekspertów międzynarodowych, w tym sześciu z Ukrainy. W okresie od czerwca 2023 r. do grudnia 2024 r. grupa spotkała się pięciokrotnie. Zalecenia opublikowane w listopadzie 2024 r. w języku angielskim i ukraińskim⁶⁸ dotyczą czterech obszarów priorytetowych: (i) uznania dziedzictwa kulturowego; (ii) zarządzania ryzykiem; (iii) dokumentacji, monitorowania i gromadzenia danych; oraz (iv) odbudowy dziedzictwa kulturowego.

⁶⁸ [Recommendations from the European Commission-led expert group on the safeguarding of cultural heritage in Ukraine \[Zalecenia kierowanej przez Komisję Europejską grupy ekspertów ds. ochrony dziedzictwa kulturowego w Ukrainie\] – Urząd Publikacji UE.](#)

Uczestnictwo władz ukraińskich na wysokim szczeblu, w tym wiceministrów, którzy wzięli udział w czwartym i piątym posiedzeniu, zapewniło poczucie odpowiedzialności narodowej.

W oparciu o zestawienie podmiotów kultury i ich potrzeb w 2022 r. – przeprowadzone w następstwie pełnoskalowej inwazji na Ukrainę i uznania Ukrainy za oficjalny kraj kandydujący do UE – platforma stosunków kulturalnych (na wniosek Komisji) organizowała działania w 2024 r. Zgodnie z planem prac UE w dziedzinie kultury w styczniu 2024 r. Komisja rozpoczęła specjalne działanie projektowe, aby ocenić stan sektora kultury i sektora kreatywnego w Ukrainie, ze szczególnym uwzględnieniem integracji z UE i jej potencjalnego wkładu w odbudowę Ukrainy w kontekście trwającej rosyjskiej wojny napastniczej przeciwko Ukrainie.

Od początku tej wojny program „Kreatywna Europa” zapewnia Ukrainie znaczne wsparcie. W ramach komponentu „Kultura” ogłoszono dwa specjalne zaproszenia do składania wniosków – o wartości 5 mln EUR w 2022 r. i 7 mln EUR w 2025 r. – w celu wsparcia ukraińskich organizacji działających w sektorze kultury i sektorze kreatywnym, osób zawodowo związanych z tymi sektorami oraz artystów w zmaganiach z obecnymi i przyszłymi konsekwencjami rosyjskiej wojny napastniczej, a także w celu ochrony dziedzictwa i wspierania występów artystycznych zarówno w Ukrainie, jak i poza nią, we współpracy z organizacjami z innych państw objętych programem „Kreatywna Europa”. Oprócz tych zaproszeń od 2022 r. ukraińskie organizacje pozyskały 7,64 mln EUR za pośrednictwem innych działań w ramach programu „Kreatywna Europa”, w tym europejskich projektów współpracy i programu „Obieg europejskich dzieł literackich i tłumaczeń literackich”. Ponadto w ramach programu Culture Moves Europe (2022–2025) przyznano ponad 700 000 EUR w formie dotacji na rzecz mobilności dla ponad 360 ukraińskich artystów i osób zawodowo związanych z kulturą.

Wszystkie państwa członkowskie podejmowały różne inicjatywy wspierające ochronę ukraińskiego dziedzictwa kulturowego, przede wszystkim poprzez finansowanie, ale również poprzez współpracę techniczną. Bazując na tych wysiłkach, podczas Konferencji na temat Odbudowy Ukrainy w lipcu 2025 r. Komisja ogłosiła zastosowanie podejścia „Drużyna Europy” w odniesieniu do dziedzictwa kulturowego w Ukrainie. Podejście „Drużyna Europy” obejmuje obecnie 76 działań 24 państw członkowskich⁶⁹ i Komisji, a także zobowiązania państw członkowskich na rzecz Ukraińskiego Funduszu Dziedzictwa Kulturowego. Proces ten, opracowany przez ALIPH w 2025 r. na wniosek Ukrainy, otrzymał wsparcie techniczne ze strony Komisji, w tym za pośrednictwem publikacji „Case Studies on Cultural Heritage Funds in Europe” [Studia przypadków dotyczące funduszy na rzecz dziedzictwa kulturowego w Europie] wydanej w maju 2025 r.⁷⁰

21) Rola kultury i osób zawodowo związanych z kulturą w promowaniu i obronie demokracji i praw człowieka w trudnych okolicznościach

W konkluzjach Rady w sprawie strategicznego podejścia UE do międzynarodowych stosunków kulturalnych i ram działania (przyjętych przez Radę do Spraw Zagranicznych 8 kwietnia 2019 r.)⁷¹ uznano potrzebę przyjęcia międzysektorowego podejścia do kultury, przy jednoczesnym wzmocnieniu skuteczności i wpływu polityki zagranicznej UE poprzez włączenie międzynarodowych stosunków kulturalnych w zakres swoich instrumentów. Zaapelowano o lepszą koordynację polityki między poszczególnymi dyrekcjami generalnymi Komisji, państwami członkowskimi i organizacjami kulturalnymi, w tym we wspólnym opracowywaniu strategii lokalnych przez delegatury Unii, państwa członkowskie UE i Komisję. W ramach współpracy kulturalnej w dalszym ciągu promowano wspólne wartości i wyjątkową różnorodność kulturową Europy jako podstawę globalnego wpływu UE na świecie pod względem sprawiedliwych, równych i długotrwałych partnerstw.

Platforma stosunków kulturalnych na wniosek Europejskiej Służby Działań Zewnętrznych zorganizowała warsztaty pod hasłem „Unity in Cultural Diversity: a workshop on artistic freedom,

⁶⁹ AT, BE, CY, CZ, DE, DK, EE, EL, ES, FI, FR, HR, IE, IT, LT, LV, MT, NL, PL, PT, RO, SI, SK, SE.

⁷⁰ Komisja Europejska: Dyrekcja Generalna ds. Edukacji, Młodzieży, Sportu i Kultury oraz Europejska Sieć Ekspertów ds. Kultury, *Case studies on cultural heritage funds in Europe* [Studia przypadków dotyczące funduszy na rzecz dziedzictwa kulturowego w Europie], Urząd Publikacji Unii Europejskiej, 2025, <https://data.europa.eu/doi/10.2766/1231060>.

⁷¹ [Konkluzje Rady w sprawie strategicznego podejścia UE do międzynarodowych stosunków kulturalnych i ram działania.](#)

human rights and the role of international cultural relations in Europe and beyond” [Jedność w różnorodności kulturowej: warsztaty na temat wolności artystycznej, praw człowieka i roli międzynarodowych stosunków kulturalnych w Europie i poza nią], które odbyły się w czerwcu 2024 r. w Brukseli. Piętnastu prelegentów z instytucji UE oraz przedstawiciele państw członkowskich i społeczeństwa obywatelskiego omówili znaczenie wspierania wolności artystycznej w kurczących się przestrzeniach, sposoby wykorzystania różnorodności kulturowej na rzecz dialogu i odporności, wpływ dynamiki politycznej na międzynarodowe stosunki kulturalne oraz niestabilne konteksty i realizację projektów.

W ramach wydarzenia prezydencji słoweńskiej pt. „Future Unlocked!” [„Odblokowanie przyszłości”] (12–15 września 2021 r.) dyskutowano o sektorze kultury i sektorze kreatywnym jako inicjatorach zmian. To zorganizowane przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych wydarzenie stanowiło połączenie konferencji wysokiego szczebla na temat kultury w stosunkach zagranicznych, Creative Forum Ljubljana, szczytu europejskiego sektora kreatywnego oraz posiedzenia urzędników wyższego szczebla poświęconego międzynarodowym stosunkom kulturalnym. Jego zakres geograficzny obejmował również Bałkany Zachodnie, południowy region Morza Śródziemnego i Afrykę.

Państwa członkowskie zajmowały się tą kwestią głównie za pośrednictwem finansowanych inicjatyw. Obejmują one finansowanie projektów kulturalnych organizacji pozarządowych z udziałem artystów zmuszonych do opuszczenia Rosji i Białorusi, dotacje dla ukraińskich artystów oraz programy rad artystycznych promujące m.in. wolność artystyczną, przedsiębiorczość kulturalną i włączenie społeczne w niestabilnych kontekstach.

5. PERSPEKTYWY: KOLEJNY PLAN PRAC W DZIEDZINIE KULTURY

W tak szybko zmieniającym się globalnym krajobrazie (geo)politycznym kultura stała się strategiczną siłą wspierającą demokratyczną, odporną i konkurencyjną Europę, zakorzenioną w naszych wspólnych wartościach, wolności artystycznej i prawach podstawowych. Sektor kultury i sektor kreatywny stoją jednak w obliczu pilnych wyzwań, od sztucznej inteligencji i zakłóceń cyfrowych po niestabilność gospodarczą i dynamikę społeczną. Europa musi wzmocnić pozycję tych sektorów, aby umożliwić ich dostosowywanie, dokonywanie w nich innowacji oraz ich prężny rozwój, a tym samym aby zapewnić ich gotowość na przyszłość.

Wizja ta jest zakorzeniona w **Kompasie kultury dla Europy z 2025 r.**, w którym Komisja ustanowiła ambitne strategiczne ramy UE na potrzeby kształtowania polityki. W Kompasie określono kluczowe kierunki wspierania i wzmacniania sektora kultury i sektora kreatywnego oraz uwzględniania kultury we wszystkich obszarach polityki. Kompas, poparty konkretnymi sztanदारowymi działaniami – z których wiele jest już w toku – stanowi podstawę długoterminowych ambicji politycznych.

Powstała na tej podstawie i wynikająca z osiągnięć poczynionych w ramach planów prac w dziedzinie kultury **wspólna deklaracja z 2026 r. „Europa dla kultury – kultura dla Europy”**⁷² jest trójstronnym porozumieniem politycznym między Parlamentem Europejskim, Radą UE i Komisją. Zapisano w niej wspólne zobowiązania i zasady przewodnie dotyczące priorytetowych obszarów współpracy w dziedzinie kultury na szczeblu UE, przy pełnym poszanowaniu kompetencji państw członkowskich. Deklaracja ta, zatwierdzona przez wszystkie trzy instytucje, potwierdza strategiczny kierunek określony w Kompasie i stanowi wspólny punkt odniesienia na przyszłość.

Kolejny wieloletni **plan prac w dziedzinie kultury na okres po 2026 r.** stanowi obecnie doskonałą okazję do przełożenia tej wspólnej wizji i konsensusu politycznego na ukierunkowane, skuteczne i określone w czasie działania. Dzięki ścisłemu dostosowaniu do nowych strategicznych podstaw przewidzianych w Kompasie i wspólnej deklaracji plan prac może jeszcze bardziej zwiększyć spójność polityki i wspierać komplementarność z istniejącymi lub planowanymi inicjatywami. Przez położenie nacisku na **najpilniejsze tematy i konkretne, możliwe do zrealizowania działania** plan prac może pobudzić skuteczną współpracę w dziedzinie kultury między państwami członkowskimi na szczeblu UE.

⁷² Podpisana 18 czerwca 2026 r. Dz.U. C/2026/3440, 25.6.2026, [EUR-Lex - C_202603440 - PL - EUR-Lex](#).

Pogląd ten znajduje potwierdzenie w wynikach badania. Kilka państw członkowskich podkreśliło potrzebę spójnego, uzupełniającego i skutecznie ustrukturyzowanego planu prac, opartego na dotychczasowych osiągnięciach. W związku z tym Komisja zaleca, aby w następnym cyklu przyjąć **bardziej ukierunkowane podejście zorientowane na działanie**, unikając rozpatrywania nadmiernej liczby zagadnień, aby zapobiec przeciążeniu programu i zadbać o wykonalność jego realizacji przez państwa członkowskie i Komisję. Metody pracy powinny być starannie dostosowane do danego tematu i celu, a obciążenie administracyjne należy ograniczyć do minimum. Państwa członkowskie wyraziły podobne obawy i podkreśliły potrzebę skupienia i skuteczności.

Tematy, które państwa członkowskie uznają za najistotniejsze dla przyszłego planu prac, są w dużej mierze zgodne z priorytetami Kompas kultury i wspólnej deklaracji. W odpowiedziach opowiedziano się również za ciągłością, a jednocześnie dostosowaniem kierunku działań tak, by odzwierciedlał on współczesne wyzwania. Kluczowe priorytety kolejnego planu prac, które wskazali również ministrowie kultury podczas debaty orientacyjnej na posiedzeniu Rady ds. Edukacji, Młodzieży, Kultury i Sportu 12 maja 2026 r., można podsumować w następujący sposób:

- **sztuczna inteligencja w sektorze kultury i sektorze kreatywnym** – biorąc pod uwagę rolę sztucznej inteligencji w zwiększaniu konkurencyjności Europy, należy zachować równowagę między wdrażaniem technologii a ochroną różnorodności kulturowej i językowej oraz praw twórców, a także etyczne, prawne i związane z przejrzystością skutki sztucznej inteligencji dla kultury. W związku z tym Komisja przygotowuje specjalną strategię dotyczącą sztucznej inteligencji, która ma zostać przyjęta w 2027 r. Kolejny plan prac stanowi okazję do uwzględnienia działań uzupełniających w celu ułatwienia wymiany informacji na temat inicjatyw krajowych, a także specjalnych działań następczych w związku z zaleceniami wynikającymi z badania dotyczącego wyszukiwalności różnorodnych europejskich treści kulturalnych w środowisku cyfrowym, skierowanych do państw członkowskich;
- coraz większe znaczenie mają **gotowość na wypadek sytuacji kryzysowej, bezpieczeństwo, odporność w kulturze i poprzez kulturę**, w tym budowanie pokoju oraz ochrona i zabezpieczenie dziedzictwa kulturowego. Kwestia ta staje się szczególnie nagląca w świetle niepewności geopolitycznej i pojawiających się konfliktów, zmiany klimatu oraz ekstremalnych zjawisk pogodowych. Jak potwierdziły również trwające prace w zakresie polityki w ramach europejskiej strategii na rzecz unii gotowości⁷³, w której dziedzictwo kulturowe uznano za jedną z 19 podstawowych funkcji społecznych, istnieje potrzeba opracowania i usprawnienia doraźnych mechanizmów koordynacji na szczeblu lokalnym, regionalnym i unijnym, a także szeroko zakrojonej edukacji i podnoszenia świadomości społeczeństwa obywatelskiego. Aby poczynić postępy w realizacji tych celów, Komisja dostrzega istotne korzyści wynikające z uwzględnienia w kolejnym planie prac nacisku na kwestię gotowości na zagrożenia dla dziedzictwa kulturowego, w uzupełnieniu wysiłków państw członkowskich dzięki lepszej koordynacji i wymiany specjalistycznej wiedzy, w tym dzięki wykorzystaniu doświadczeń zdobytych w sytuacjach konfliktów i kryzysów, zwłaszcza w Ukrainie. Jednocześnie kultura ma nadal zasadnicze znaczenie dla wspierania spójności społecznej i odporności, zwłaszcza w stawianiu czoła globalnym wyzwaniom. Środki cyfrowe, takie jak ochrona zasobów cyfrowych i cyfryzacja 3D, mogą odegrać ważną rolę, a wymiana międzypokoleniowa może przyczynić się do ochrony dziedzictwa niematerialnego i tradycyjnego rzemiosła;
- w dalszym ciągu istotne znaczenie ma **dostęp do kultury i dziedzictwa kulturowego**, zwłaszcza na terytoriach, na których dostęp ten jest ograniczony, dla osób z niepełnosprawnościami oraz dla społeczności znajdujących się w niekorzystnej sytuacji lub zmarginalizowanych. Obejmuje to zwiększenie uczestnictwa w kulturze i wykorzystanie infrastruktury kulturalnej, takiej jak biblioteki, muzea i ośrodki kultury, jako przestrzeni bliskości służących zaangażowaniu i stanowiących siłę napędową rozwoju lokalnego, regionalnego i terytorialnego. W związku z dobrze udokumentowanym znaczeniem dostępu do kultury dla demokratycznego uczestnictwa oraz dobrostanu jednostek i społeczeństwa temat ten pozostaje jednym z priorytetów. W tym kontekście do 2028 r. Komisja proponuje

⁷³ [JOIN\(2025\) 130 final](#).

wytyczne UE w sprawie kultury na rzecz zdrowia i dobrostanu. Proces ten będzie wymagał głębokiego zaangażowania i współpracy między państwami członkowskimi. Kolejny plan prac może w znaczący sposób przyczynić się do osiągnięcia tego celu. Ponadto istnieje możliwość wymiany najlepszych praktyk oraz wspólnego podejmowania wyzwań między państwami członkowskimi w zakresie programów „paszportów do kultury” wdrażanych na szczeblu krajowym, regionalnym, lokalnym lub transgranicznym, co może zwiększyć dostęp młodzieży do kultury i dziedzictwa kulturowego;

- **strategiczne inwestycje w kulturę i innowacyjne narzędzia finansowania** mają zasadnicze znaczenie dla rozszerzenia bazy zasobów sektora kultury i sektora kreatywnego oraz uwolnienia potencjału kultury w stawianiu czoła obecnym i przyszłym wyzwaniom. Warto rozważyć i rozwijać takie instrumenty, jak finansowanie mieszane, partnerstwa publiczno-prywatne, działalność filantropijna oraz zachęty podatkowe. Przyszła współpraca na szczeblu UE w ramach kolejnego planu prac może odegrać kluczową rolę w zapewnianiu wytycznych, dzieleniu się wiedzą i wymianie dobrych praktyk, zwłaszcza biorąc pod uwagę różnorodne krajowe modele finansowania i doświadczenia. Wymiana ta może również obejmować wnioski wyciągnięte z wykorzystania Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności oraz wsparcia w ramach polityki spójności (w tym Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego) na rzecz kultury, w szczególności pod kątem inspiracji dla ewentualnych przyszłych inwestycji w kulturę w proponowanych planach partnerstwa krajowego i regionalnego;
- kwestia **ochrony wolności artystycznej** zyskała na znaczeniu w dyskusjach na szczeblu UE i panuje coraz większa zgoda co do jej kluczowej roli w demokratycznych i otwartych społeczeństwach. Znajduje to wyraz w pracach Rady nad rolą kultury w odporności demokratycznej w ramach obecnego planu prac. W UE ochrona wolności artystów i pracowników sektora kultury do tworzenia dzieł bez cenzury ani zastraszania oraz do wyrażania poglądów w kwestiach publicznych jest naszym wspólnym obowiązkiem. Kolejny plan prac stanowi okazję do wykorzystania tych postępów i dalszego wzmacniania wolności artystycznej zarówno jako fundamentu naszych demokracji, jak i podstawowego warunku pracy, który umożliwia rozwój prosperującego i zróżnicowanego krajobrazu kulturowego;
- **poprawa warunków pracy** artystów i osób zawodowo związanych z kulturą, a także wolności wyrazu artystycznego, pozostaje kluczowym priorytetem, który należy uwzględnić i dalej rozwijać w kolejnym planie prac. Umożliwiłoby to wykorzystanie już osiągniętych wyników i uwzględnienie spostrzeżeń z bieżących prac w ramach Kompas kultury, w szczególności przyszłego sprawozdania na temat stanu kultury i unijnej karty artystów;
- **międzynarodowe stosunki kulturalne UE** nadal stanowią kluczowy obszar prac na szczeblu UE, który może sprzyjać spójności, strategicznemu dostosowaniu i skutecznej realizacji współpracy kulturalnej z krajami partnerskimi. Jak podkreślono niedawno w ramach otwartej metody koordynacji w tej dziedzinie, należy jaśniej określić priorytety geograficzne i tematyczne, aby uniknąć fragmentarycznego podejścia do różnych instrumentów i projektów. W kolejnym planie prac pierwszym zmierzającym do tego działaniem mogłoby być kompleksowe zbadanie lub zestawienie istniejących umów o stowarzyszeniu i partnerstwie, ze szczególnym uwzględnieniem klauzul dotyczących kultury, wraz z usprawnionymi mechanizmami wymiany informacji z państwami członkowskimi. Umożliwiłoby to bardziej strategiczne dostosowanie w ramach przyszłych negocjacji i zapewniłoby odzwierciedlenie w przepisach dotyczących kultury zarówno celów UE, jak i realiów zaangażowania państw członkowskich w krajach partnerskich, a jednocześnie zwiększyłoby wpływ tych przepisów przy pełnym poszanowaniu zasady pomocniczości. Ponadto Komisja popiera zalecenie grupy ds. otwartej metody koordynacji dotyczące większej ciągłości posiedzeń urzędników wyższego szczebla i ich dostosowanie do szerszych priorytetów strategicznych.

W związku z powyższym kolejny plan prac mógłby **skonsolidować postępy i ustabilizować bieżące kierunki prac, a jednocześnie w elastyczny sposób uwzględniać nowe priorytety** oraz zapobiegać rozproszaniu lub powielaniu wysiłków. Dzięki ścisłej współpracy państwa członkowskie i Komisja mogą przekształcić wspólne priorytety w wymierne, trwałe wyniki polityczne zarówno na szczeblu

unijnym, jak i krajowym.

ZAŁĄCZNIK: Badanie dotyczące realizacji planu prac w dziedzinie kultury na lata 2023–2026 –
analiza odpowiedzi państw członkowskich UE

ZAŁĄCZNIK

Badanie dotyczące wdrożenia Planu prac UE w dziedzinie kultury na lata 2023–2026

Metodyka

W okresie od 3 lutego do 19 marca 2026 r. przeprowadzono ukierunkowane badanie wśród państw członkowskich UE na temat realizacji Planu prac UE w dziedzinie kultury na lata 2023–2026. Pytania w ramach badania rozesłano do wszystkich 27 państw członkowskich UE i otrzymano 26 odpowiedzi. Kwestionariusz opracowano w celu zebrania zarówno ilościowych, jak i jakościowych dowodów na temat dokonanej przez państwa członkowskie oceny obecnego planu prac, jego realizacji, wkładu w kształtowanie polityki krajowej, adekwatności metod pracy oraz priorytetów ewentualnego kolejnego planu prac w świetle Kompas kultury dla Europy i projektu wspólnej deklaracji „Europa dla kultury – kultura dla Europy”.

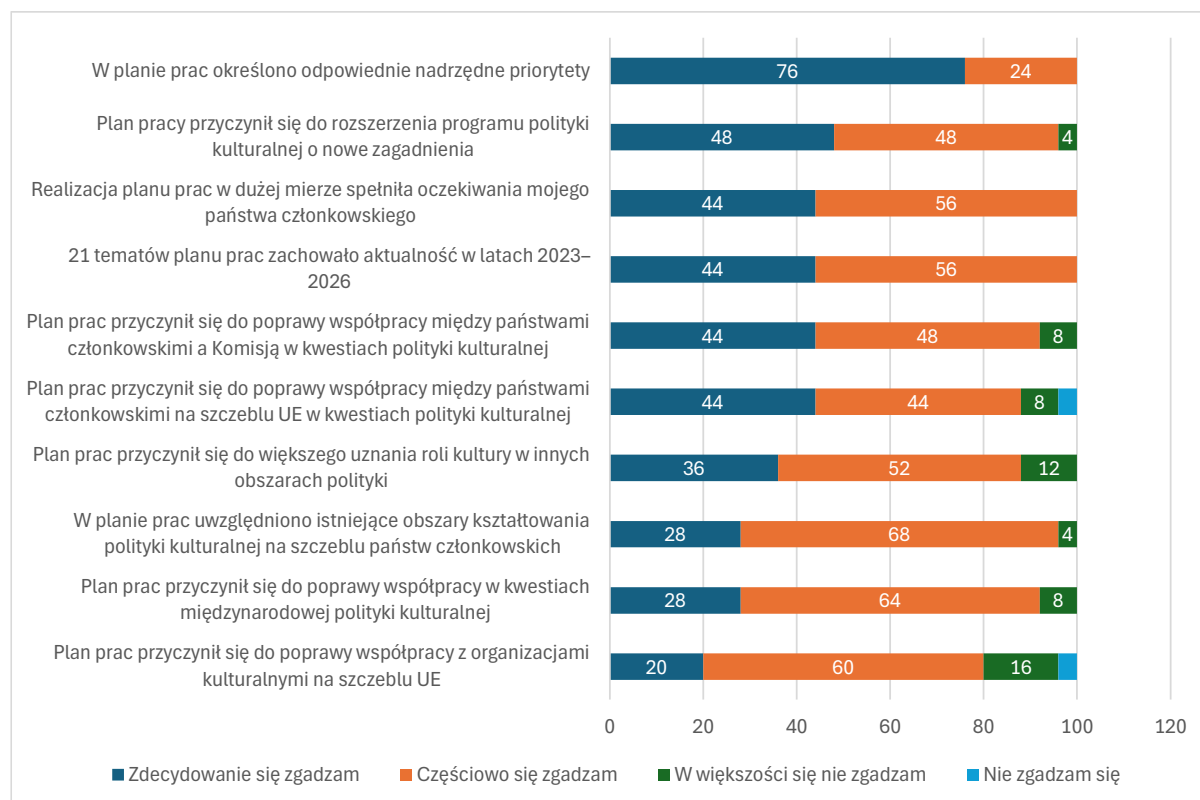
Kwestionariusz zawierał pytania zamknięte i otwarte. Obejmował pytania z oceną w czteropunktowej skali, pytania wymagające odpowiedzi twierdzącej lub przeczącej, pytania wielokrotnego wyboru i otwarte pola tekstowe umożliwiające państwom członkowskim wyjaśnienie ocen, podanie przykładów i bardziej szczegółowe określenie priorytetów. Badanie dotyczyło pięciu szerokich obszarów: (i) ogólnej oceny adekwatności i realizacji planu prac; (ii) jego wkładu w rozwój polityki w państwach członkowskich w ramach 21 tematów i działań; (iii) oceny metod pracy, w tym otwartej metody koordynacji (OMK), rozpowszechniania informacji i ustaleń roboczych; (iv) refleksji na temat priorytetów kolejnego planu prac, w tym priorytetów tematycznych i ewentualnych priorytetów sektorowych; oraz (v) uwag końcowych.

Analiza stanowi połączenie opisowego przeglądu odpowiedzi ilościowych z tematyczną oceną materiału jakościowego. Odpowiedzi na pytania zamknięte zestawiono zbiorczo w celu określenia ogólnych wzorców w ocenach i preferencjach państw członkowskich. Otwarte odpowiedzi poddano przeglądowi w celu zidentyfikowania powtarzających się tematów, przykładów ilustrujących i wyjaśnień ocen lub priorytetów. Dane liczbowe opracowane na podstawie danych z badań przedstawiono w niniejszym załączniku.

Wstępne ustalenia z analizy badania przedstawiono Komitetowi ds. Kultury działającego w ramach Rady w Brukseli 27 marca 2026 r., kiedy to państwa członkowskie miały możliwość przekazania informacji zwrotnych na temat wstępnych wyników. Informacje te posłużyły do dalszego udoskonalenia analizy przedstawionej w niniejszym sprawozdaniu.

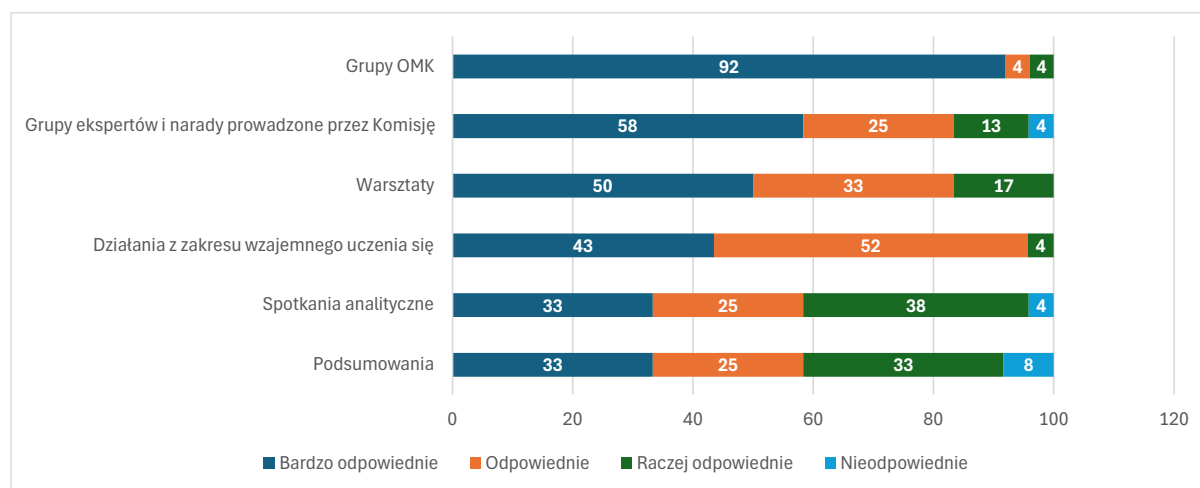
Analiza odpowiedzi państw członkowskich UE

Wykres 1: Ogólna ocena Planu prac UE w dziedzinie kultury na lata 2023–2026 i jego realizacji (odpowiedzi państw członkowskich na poniższe stwierdzenia) (%)

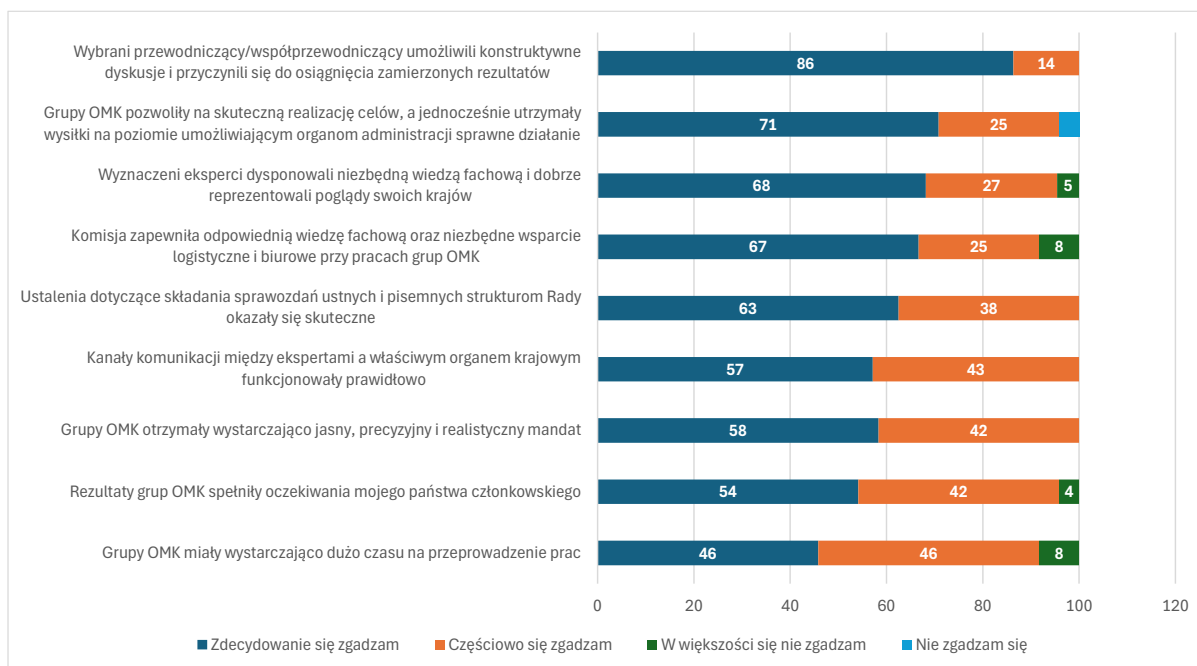
Źródło: Badanie dotyczące Planu prac UE w dziedzinie kultury na lata 2023–2026 skierowane do państw członkowskich, dane zebrane przez organizację Panteia, 2026 r.

Wykres 2: W jakim stopniu według Państwa poniższe metody pracy są odpowiednie do realizacji ambitnych celów określonych w planie prac? (%)

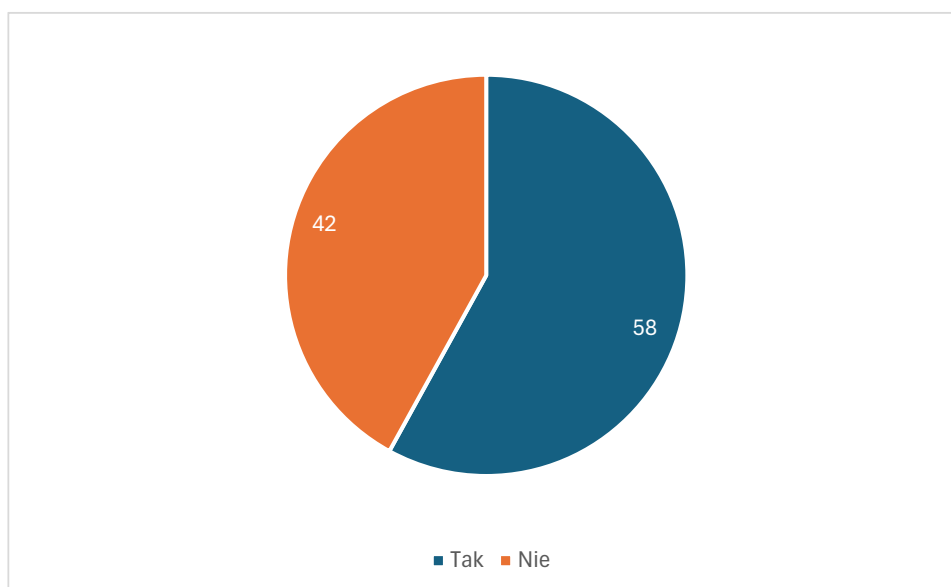
Źródło: Badanie dotyczące Planu prac UE w dziedzinie kultury na lata 2023–2026 skierowane do państw członkowskich, dane zebrane przez organizację Panteia, 2026 r.

Wykres 3: Jak oceniają Państwo następujące stwierdzenia dotyczące organizacji pracy i aspektów wydajności w odniesieniu do grup ds. otwartej metody koordynacji (OMK)? (%)

Źródło: Badanie dotyczące Planu prac UE w dziedzinie kultury na lata 2023–2026 skierowane do państw członkowskich, dane zebrane przez organizację Panteia, 2026 r.

Wykres 4: Czy uważają Państwo, że do kolejnego planu prac UE należy wprowadzić dyskusje na temat konkretnych sektorów kultury i sektorów kreatywnych? (%)

Źródło: Badanie dotyczące Planu prac UE w dziedzinie kultury na lata 2023–2026 skierowane do państw członkowskich, dane zebrane przez organizację Panteia, 2026 r.

Wykres 5: Jakie tematy potraktowałoby Państwo priorytetowo w następnym planie prac?* (% wybranych)

(*) Uwaga: państwa członkowskie mogły wybrać do pięciu tematów, które należy potraktować priorytetowo.

Źródło: Badanie dotyczące Planu prac UE w dziedzinie kultury na lata 2023–2026 skierowane do państw członkowskich, dane zebrane przez organizację Panteia, 2026 r.